

2. Les sales de cinema a Gràcia, origen i evolució

Josep Maria Contel Ruiz

Taller d'Història de Gràcia Centre d'Estudis

Ajuntament de
Barcelona

Districte
de Gràcia

Índex

Introducció	3
Els orígens del cinema	5
El cinema de reestrena	8
El cinema Verdi	11
Gràcia, plató cinematogràfic	15
La plaça de la Virreina i el cinema	18
El cinema Rovira	21
El cinema Delicias	24
El cinema Texas	27
El rodatge de Baixant de la font del gat	31
El cinema Moderno	34
Els cinemes Casablanca	37
El cinema Comèdia de Gràcia	40
El cinema Mundial	43
El Teatre Principal de Gràcia	46
El Coliseum Pompeia	50
El cinema Smart	53
El Centre plató de cinema	56
El Teatre Bosque	59
El cinema Trilla	62
Jackie Chan a la plaça de Trilla	66
El Cinema Roxy	69
A tall de cloenda	72
Itinerari	75
Bibliografia	77

Introducció

El cinema Delicias a començament de la dècada de 1930. AUTOR DESCONEGUT/ARXIU JMC

El món del cinema, com en molts altres indrets, també ha deixat empremta a Gràcia. Des dels inicis fins al tombant del segle XIX al XX, el que podia ser considerat com una mera atracció de fira es va convertir a poc a poc en el denominat setè art. Un art que alhora és indústria. Un pintor pot pintar un quadre i el cost d'aquesta acció individual té un cost no gaire elevat; després, l'obra del pintor es vendrà al preu que estipuli el mercat, mentre que en la realització de l'obra cinematogràfica hi intervé un conjunt de professionals, tant tècnics com artístics, que d'una forma col·lectiva executaran les ordres del

director, però el seu cost serà molt més elevat que el de l'obra individual. Pel que fa a l'explotació de l'obra cinematogràfica, d'una banda, hi trobem les distribuïdores i, a peu de trinxera, els exhibidors, on amb les sales de cinema, on les pel·lícules tenien èxit o no fins ben entrada la dècada del 1980. Ara, amb les noves tecnologies i les plataformes digitals, tot això ha canviat molt, malgrat que es continuïn rodant films i encara disposem de cinemes per mirar l'obra cinematogràfica.

De tots aquests elements exposats, Gràcia hi ha participat amb més o menys força. Com a plató de cinema i publicitat, des del mític film de 1927,

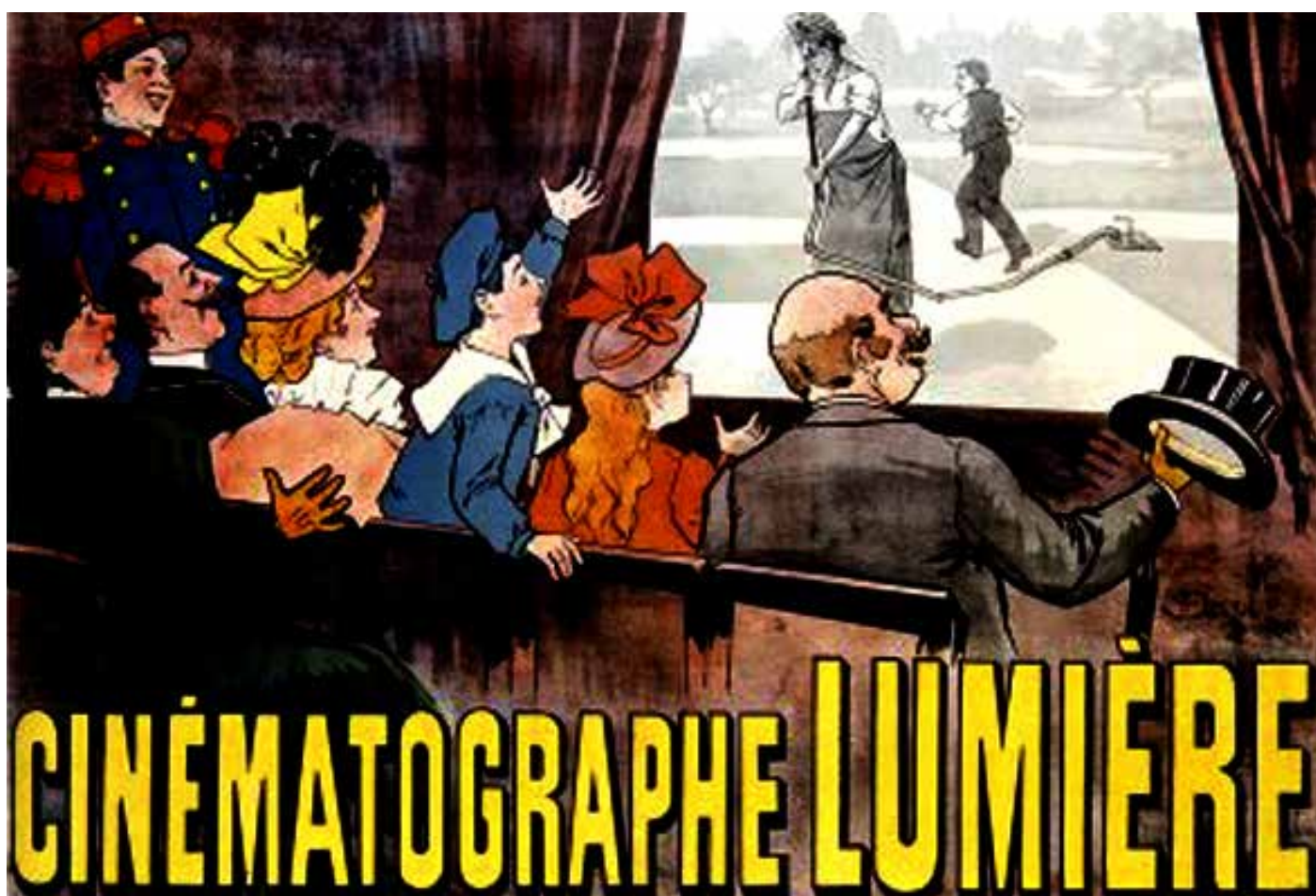
Baixant de la Font del Gat de Josep Amich Best “Amichatis”, fins a un dels últims “lspin-off de Birdbox (A Ciegas)” dels germans Pastor per Netflix, del qual es van rodar unes escenes a la plaça de la Vila de Gràcia a finals del 2021, Gràcia sense ser un gran plató, ha acollit nombrosos rodatges en totes aquestes dècades tant nacionals com internacionals.

Pel que fa a l'exhibició, la vila ha disposat de sales de cinema habilitades en antics coberts, com podria ser el cas del Cinema Delicias, fins a bastir noves sales, com els cinemes Bosque o tirar endavant projectes tan agosarats com els cinemes Verdi.

Tot plegat, en una carrera d'obstacles en la qual alguns empresaris han perdut bous i esquelles.

Els orígens del cinema

Cartell del Cinématographe Lumière. ARXIU JMC

Quan, el 28 de desembre de 1895, els germans Lumière van fer la primera projecció pública de cinema, al Saló indià del Gran Cafè del bulevard dels Caputxins de París, Gràcia en població era la segona població de Catalunya i la desena ciutat d'Espanya. Malauradament, dos anys més tard es perdia la independència i la vila quedava incorporada a la ciutat de Barcelona.

Tornant a la primera projecció, aquella nit, uns dels assistents era Georges Méliès, director del teatre Robert Houdin de París, que es va interessar en la compra un d'aquells aparells de projecció. Una transacció

que Antoine Lumière va avortar amb més o menys aquestes paraules: *Amic meu, doni'm les gràcies. L'aparell no està a la venda, afortunadament per a vostè, ja que el portaria a la ruïna. Podrà ser explotat durant un temps com a curiositat científica, però malgrat això, no té cap futur comercial.*

El Cinématographe Lumière

Curiosament o afortunadament, la sentència d'Antoine Lumière només fou paraules que se les va endur el vent. Tot just un any després un dels operadors de l'empresa Lumière, Jean Claude Villemage, arribava a Barcelona i convertia els baixos la casa dels fotògrafs

Napoleon, a la rambla de Santa Mònica, en el cinematògraf Lumière, on el 10 de desembre de 1896 es projectaren les primeres pel·lícules.

Els inicis del cinema a Gràcia

En el tic-tac de les reunions a favor i en contra de l'anexió, quan el cinema va arribar a Gràcia, la població ja era només un nou raval de la gran ciutat. D'una de les primeres sales que se'n té constància és la del Cinematógrafo Variedades, oberta l'any 1903 al carrer Gràcia, que acabà prenent el nom de cinema Comèdia de Gràcia. Poc després sòbria el cine Trilla el 1905, que va anar canviant el nom per Estudio Cirera, Select i Selecto. El 1909 s'hi afegia el cinema Rovira i, el 1910, el cinema Smart, el cinema Mundial o el cinema Bailèn (Texas).

Inicialment, les sessions de cinema només interessaven a les classes benestants i curiosos, que a poc a poc, amb l'inici de la indústria cinematogràfica anaven freqüentant les diferents sales de cinema amb certa assiduitat per anar descobrint les noves propostes de directors com D.W. Griffith i el seu film *Intolerància* de 1916; *Nosferatu*, de Friedrich Wilhelm Murnau, de 1922; *Ben-Hur*, de Fred Niblo, de 1925; *El cuirassat Potemkin*, de S. M. Eisenstein, de 1925, o les pel·lícules còmiques de Charles Chaplin, Stan Laurel i Oliver Hardy, Buster Keaton o Harold Lloyd, totes elles mudes.

Amb l'arribada del cinema sonor, amb el film *El cantant de jazz*, d'Alan Crosland, el 1927, les antigues sales s'anaren modernitzant; unes tancaren i d'altres obriren les portes, com el cinema Delicias el 1925, el cine Ma-nón el 1928, el cine Ateneo després Verdi el 1932, el cinema Chile i el cine Màxim el 1933, amb unes sessions que es van anar popularitzant cada vegada més. Aquesta expansió es truncà arran de la Guerra Civil i, acabada aquesta, li va costar arrencar de nou.

Fructuós Gelabert, pioner del cinema català

Fructuós Gelabert i Badiella, considerat com el pare del cinema català, va néixer al carrer de la Llibertat, de Gràcia, el 15 de gener de 1874, i per aquest fet pot ser justament considerat gracienc. Quan encara era un infant de bolquers, el seu pare va traslladar el seu taller d'ebenista a la carretera de Sants, davant del carrer d'Alcolea. Arran d'això, Gelabert va viure i desenvolupar la seva carrera professional a Sants.

Mentre feia amistat amb els germans Napoleón, que regentaven una de les millors cases de fotografia de la ciutat, anà compatibilitzant l'ofici d'ebenista amb els estudis de mecànica i dibuix, que li permeteren construir algunes càmeres de fotografia. El 1895 assistí a la presentació del Kinetoscope d'Edison i el 1896 és convidat a la projecció de les primeres pel·lícules dels germans Lumière. El 1897 construeix la seva primera càmera, i roda *Riña en un cafè*, primera pel·lícula d'argument feta a Espanya. Després va fer documentals com *Salida de los trabajadores de la fabrica La España Industrial*, *Salida del público de la iglesia parroquial de Santa María de Sants*, *La visita d'Alfons XIII a Barcelona*, etc. El 1905 filmà *Los guapos de la vaquería del Parque*, una pel·lícula còmica de gran èxit. El 1908, en els jardins de finca de Martí Codolar, es construeix una galeria de vidre, a l'estil dels estudis francesos i funda els estudis Boreal Films, que pocs anys després va vendre a Studio Films.

El 1928 va fer la seva última pel·lícula, *La puntai-re*, que va ser un fracàs. El 1936, arran d'esclatar la Guerra Civil, l'homenatge que li havien preparat se'n va anar en orris i no va ser fins al 1952, quan de la mà de Joan Francesc de Lasa, se li va fer l'homenatge al cinema Alexandra. Poc temps després moria, el 27 de febrer de 1955, oblidat per la indústria cinematogràfica.

L'apunt

Tornant a les paraules d'Antoine Lumière: *Amic meu, doni'm les gràcies. L'aparell no està a la venda, afortunadament per a vostè, ja que el portaria a la ruïna. Podrà ser explotat durant un temps com a curiositat científica, però malgrat això, no té cap futur comercial.* El cinema ha portat a la ruïna a molts empresaris, que han hagut d'adaptar-se a les noves necessitats tecnològiques de la indústria cinematogràfica, els diferents sistemes de so, els formats, el vídeo, la digitalització, les diferents crisis i la pandèmia de la Covid-19, tot plegat han marcat la marxa de les sales de cinema i dels espectadors en el temps. El cinema continua, però quin serà el seu futur?, pel·lícules de seixanta minuts a les plataformes?, a un consum individualitzat o tornarem a socialitzar-nos amb les seves projeccions?

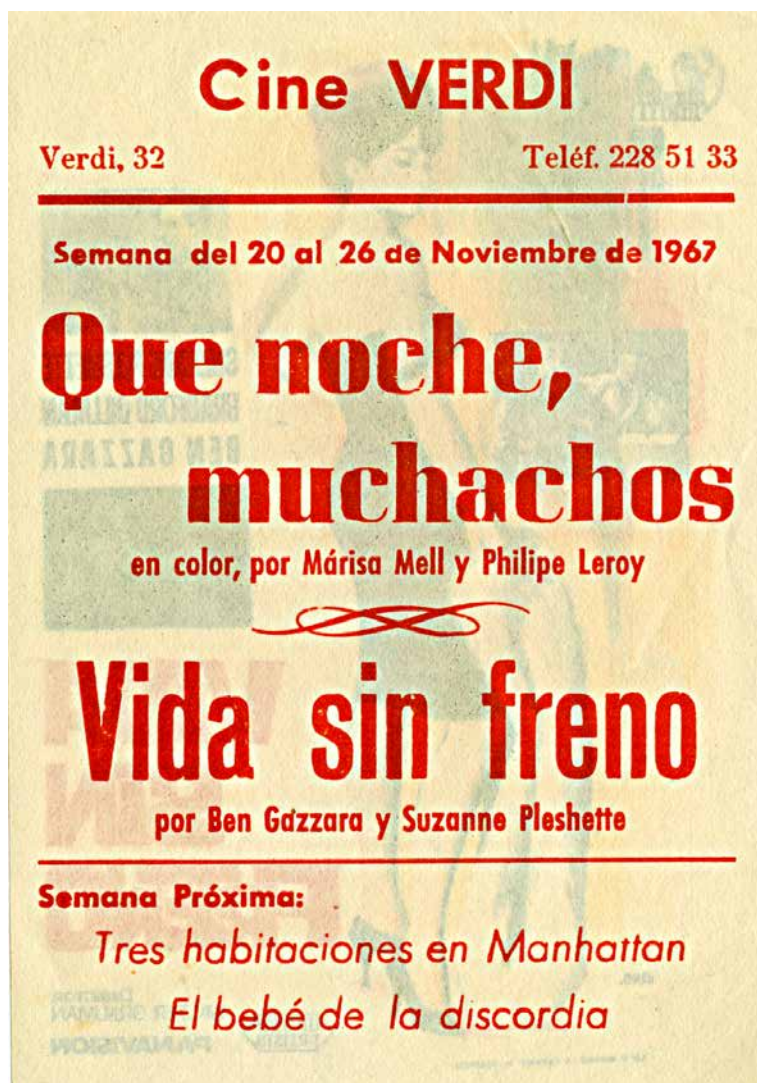
La imatge

Càmera-projector Cinématographe Lumière fabricada pels germans August i Louis Lumière, amb la qual podien impressionar fotogràficament una pel·lícula de cel·luloide de 35 mil·límetres perforada per ambdues bandes, de disset metres de llarg, a una velocitat de setze imatges per segon. L'aparell també servia com a projector, i només calia incorporar a la banda del darrere, amb la porta oberta, una font de llum. En els primers anys, sobretot foren les anomenades llanternes màgiques les que es van fer servir, per aconseguir una bona projecció. Amb un aparell com aquest es van fer les primeres projeccions públiques a París i Barcelona, entre altres indrets.

El cinema de reestrena

Fulletó de mà del cinema Verdi del novembre de 1967. ARXIU FRANCESC FRANCO

La majoria de les sales de cinema de Gràcia eren de reestrena, amb una programació setmanal de dues pel·lícules i el NO-DO (la propaganda del règim en forma de documental) i poques d'estrena. Cal ressenyar el cas dels cinemes Selecto, Moderno i Roxy que, a més a més de la seva programació normal de cinema, cada tarda i nit oferien una sessió de varietats.

Anar als cinemes de barri, on els nuclis familiars anaven a veure la tradicional sessió de cinema mentre sopaven, són els moments més viscuts per les famílies, i eren també moments de socialització. Més tard, amb

l'arribada de la televisió, la gent va deixar d'anar-hi i les sales començaren a tancar portes, entre elles les de Gràcia com el Comèdia de Gràcia, el 1961; el Rovira, el 1965; el teatre Principal de Gràcia, el 1966; el Mundial, el 1968; el Roxy, el 1969; el Proyecciones, el 1970; el Chile i el Windsor Palace, el 1972; el Máximo, el 1973 el Mahón, o el 1987, el Delicias.

Dues pel·lícules i el NO-DO

Dues pel·lícules i el NO-DO podria ser el títol d'un film, però no, era una modalitat, la que imperava en els cinemes de barri, coberts, barraques, i barracons i alguna altra sala precària que amb els anys es van anar

modernitzant, millorant la projecció, instal·lant-hi equips de refrigeració, tot plegat per atraure més públic. Ara bé, era el moll de l'os la seva programació. Si bé tots els cinemes de reestrena exhibien films que ja s'havien estrenat, aquest circuit no era homogeni; n'hi havia d'estrena preferent, A, B, etc. Això vol dir que, segons el que pagava cada empresari per projectar una pel·lícula, aquesta era de més o menys actualitat i aquest fet feia que molts espectadors canviessin cada setmana de sala de cinema cercant els títols més atractius.

D'altra banda, els empresaris de cinema tenien diferents sales relativament properes entre si, cosa que va incentivar fer la mateixa programació en dues d'elles,

llogant només un joc de pel·lícules. Llavors, es podia projectar un mateix film en dos cinemes alhora, fàcilment. En aquells moments els cinemes tenien una categoria professional, avui desapareguda, la del ciclista: un treballador que, dalt d'una bicicleta anava tota la tarda i nit de sala en sala transportant els diferents rotlles de pel·lícula, per donar continuïtat a cadascuna de les sessions. Aquesta mecànica normalment funcionava, però quan algun dia aquesta cadena es trencava, els espectadors d'una de les sales o de les dues donaven cops a terra amb els peus mentre cridaven en senyal de protesta.

La pràctica de les sessions de reestrena acabà amb la desaparició dels cinemes.

L'apunt

El 29 de setembre de 1942, per acord de la vicesecretaria d'Educació Popular de la dictadura de Francisco Franco, es va crear El "Noticiero Cinematográfico NO-DO", un noticiari propagandístic del règim franquista, que s'havia de projectar obligatòriament abans de cadascuna de les sessions cinematogràfiques de cada sala de cinema d'Espanya, possessions i colònies, i que va estar vigent entre els anys 1942 i 1981. La primera projecció es va fer el 4 de gener de 1943. Afortunadament, el setembre de 1975, per una ordre ministerial, la projecció va deixar de ser obligatòria.

La imatge

El fulletó de mà, durant dècades molts dels cinemes de Gràcia oferien als seus clients un fulletó de mà que entregaven a cada grup familiar a la sortida de cada sessió de cinema. A la cara principal, hi havia una imatge del cartell de la pel·lícula de la setmana següent que l'empresari creia que era la important; al revers, les dates de la setmana següent, els dos títols programats, i a sota els dos títols per la segona setmana. Moltes persones van col·leccionar aquests programes i ara tenen diferents valors econòmics.

El cinema Verdi

El cinema Verdi a començament de la dècada de 1960. AUTOR DESCONEGUT/ARXIU JMC

A finals del segle XIX, una escissió de socis del Foment Voluntari -l'entitat que va construir La Violeta-, fundaren el Foment Protector de la Vila de Gràcia, conegut també com la “Sociedad Coral La Alianza Graciense”, establerta al carrer d'Encarnació, 20. Arran del seu creixement, hagueren de comprar la finca del carrer Ample, 32 (Verdi), un indret que havia acollit la residència de Modest Casals i Leonor, metge, i un dels alcaldes de l'etapa de Gràcia com a municipi independent. En el jardí, el 1893, construïren un petit teatre, que després de diferents noms va adoptar el de Moratín.

Aquesta sala, que durant els primers anys del segle XX va alternar les representacions teatrals amb sessions de cinema, l'octubre de 1911, ja constava com un dels cinemes de Gràcia. Arribats als anys trenta, prengué el nom d'Ateneo, i el 1933, el de Trébol. Finalment, poc temps després el cinema el canvià pel de Verdi, fent referència al compositor italià Giuseppe Verdi, que donà nom al carrer, des del 5 de setembre de 1907. La sala tenia una capacitat de 600 localitats i estava equipada amb el sistema de so Philisonor, de la casa Philips.

Un menjador a la Guerra Civil

Malgrat aquests avenços, la vida del cinema Verdi es va veure afectada també per la Guerra Civil. El 19 de juny de 1938, arran de l'escassetat d'aliments que hi havia, s'obrí en les seves instal·lacions el primer restaurant infantil de la ciutat, amb una cabuda per a 2000 criatures. Estava promogut per la Conselleria d'Economia de la Generalitat de Catalunya, amb la col·laboració la Comissió Interventora d'Espectacles Públics, que va cedir diferents cinemes a la Comissió Interventora de la Indústria Gastronòmica perquè els adaptés com a menjadors infantils.

A la inauguració, hi assistiren el conseller d'Economia de la Generalitat de Catalunya, Joan Comorera, diferents autoritats, nombrosos veïns de Gràcia, familiars de les criatures inscrites i una representació de combatents de l'11a Divisió del Cinquè Exèrcit, padrins d'aquest menjador, la banda del qual va amenitzar tot l'acte. La jornada va acabar amb una sessió de cinema i varietats a la qual van poder assistir els infants inscrits acompanyats dels seus familiars.

La recuperació

Acabada la guerra, durant els primers anys de la postguerra, la sala confiscada per les autoritats franquistes va tornar a acollir durant un temps un altre menjador infantil, aquesta vegada sota els auspicis de l'Auxilio Social. Després d'aquest dolorós parèntesi de la guerra i postguerra immediata, el cinema Verdi va obrir de nou les portes com a tal, el dilluns, 20 de novembre de 1944.

Malgrat la fam i la repressió del moment, els anys van anar passant i el cinema es consolidà com una més de les sales de reestrena de Gràcia. Dues pel·lícules, el No-Do i a vegades algun curt de dibuixos animats. Programes de dilluns a diumenge, que normalment eren els mateixos que una setmana abans s'havien projectat al cinema Proyecciones del carrer Gran. A més, al Verdi tampoc es feien varietats com en el cinema Selecto del carrer Gran. Tot plegat era un cinema de reestrena de tercera o quarta categoria, però que, malgrat això, es va perpetuar durant les dècades dels anys quaranta, cinquanta, seixanta i setanta, exclusivament com un cinema de barri, i que, per sort, va anar esquivant la piqueta immobiliària que va afectar tants cinemes.

A començaments dels anys seixanta i segurament per competir amb l'aparició de la televisió, que a poc a poc anava minvant espectadors als cinemes, els gestors del cinema decidiren fer una reforma total de la sala, equipar-la amb moderns aparells de projecció i so, una pantalla gegant Perlux i també col·locar-hi butaques entapissades, unes obres que es feren durant l'estiu de 1963, fins que s'obrí finalment la sala el 28 d'octubre. Tres anys després, en ple estiu el 12 de juliol de 1966, es va inaugurar la nova refrigeració de la marca Carrier, que segons la publicitat del moment era *el local més confortable de Gràcia*.

Cinema d'art i assaig

En plena decadència dels cinemes de reestrena i l'aparició del vídeo, a començament dels anys vuitanta, l'1 de gener de 1983, es produí un canvi important en la trajectòria del cinema, en canviar la direcció i fer-se càrrec de la sala Enric Pérez i Joan Pol, dos empresaris bons coneixedors de l'exhibició cinematogràfica i amb noves idees, que des de feia un temps ja explotaven el cinema Moderno.

Era un nou projecte que va afectar des del primer moment la seva programació amb un canvi radical i més imaginativa, a més a més d'anar integrant-se en la vida sociocultural de Gràcia. Aquell mateix any, durant la Festa Major, la sala es va sumar a la festa amb les *Noches terroríficas de la Festa Major*, que ofería als espectadors un got de vi "Sangre de Drácula" i cava especial "Castillo de Transilvania" 1694. La programació d'aquells anys es va distingir amb la recuperació de films clàssics i de repertori, a més de setmanes i cicles com el del Western, així com reformant-lo totalment el 1986. Finalment, el 1987 la societat Enric Pérez i Joan Pol es va desfer i el cinema va quedar en mans només del primer.

Una de les primeres accions importants d'Enric Pérez fou reconvertir el cinema en tres sales, mantenint la platea i reestructurant la general o "galliner", en dues sales i la cabina de la principal. Una altra fou convertir-les en sales de versió original amb subtítols. A més d'oferir al públic un full informatiu de cadascuna de les pel·lícules. L'èxit fou rotund i l'afluència d'espectadors va anar en augment, fins al punt de pensar en la possibilitat d'obrir dues sales noves a l'antiga sala de ball.

Del Saló Verdi al complex cinematogràfic del Verdi

En el pis que hi ha sobre el vestíbul del cinema Verdi, des de temps va acollir principalment una sala de ball, així com diferents entitats, que, d'una manera o altra estigueren vinculades amb l'espai, com el Foment Protector de la Vila de Gràcia, els que iniciaren el complex, a més, entre altres, de l'Ateneo Benéfico Instructivo, el Centre Lliberal Demòcrata Autonomista del Districte VIII, el Casal Català Autonomista de Gràcia; la Unión Republicana Graciense, etc.

Amb la desaparició de la música en viu, el local es converteix en una discoteca, en diferents etapes i noms, que ocasionaren moltes vegades problemes amb els veïns. En aquest espai es va obrir una seqüència de la pel·lícula *Sauna*, dirigida per Andreu Martin. Clausurada la discoteca per l'Ajuntament, Enric Pérez va desenvolupar la idea d'encabir en aquest espai dues noves sales de cinema, la quatre i la cinc, inaugurades finalment el 9 d'octubre de 1992.

Un nou cinema al carrer Torrijos

Davant de l'augment d'espectadors, com de l'increment de pel·lícules que es podrien denominar d'autor o de cinema d'art i assaig, com de comentaris informals en diverses persones, Enric Pérez va entreveure la possibilitat de convertir en sales de cinema un antic local industrial del carrer Torrijos, 49. Finalment, les obres començaren i el 12 de setembre de 1995, s'inaugurava el nou cinema Verdi

Park. Amb l'entrada en funcionament d'aquestes quatre noves sales, el complex dels Verdi arribava a les nou sales en només vuit anys.

En aquests darrers anys, els cinemes han estat quelcom més que unes senzilles pantalles de cinema; han estat un revulsiu tant per al fet cinematogràfic i cultural de la vila com de la ciutat i també un sacsejament social i urbanístic de la vila, segurament no tan afable com hagués estat de bon grat per a la majoria dels graciencs. No obstant això, en l'aspecte cultural, els Verdi han aportat nombroses activitats paral·leles, com mostres, festivals, cicles, presentacions de films, així com la presència de molts directors novells o consagrats, a més de molts actors i actrius la presència dels quals sempre ha estat un motiu de sorpresa per als veïns.

Malgrat tot, la crisi també va afectar els Verdi, i l'*Independent de Gràcia* publicava en el número 559 del 16 de gener de 2015: "Els cines Verdi, en perill de tancar per la pressió del propietari per canviar de negoci" "La família Pérez, llogaters de l'espai, negocia amb Comerç i Cultura per salvar les 5 sales", titulars per a una notícia que afectava només les cinc sales del carrer Verdi. Després de diferents estira-i-arronses, aquest problema que es venia arrossegant des del 2014, es va solucionar amb l'entrada en l'accionariat de la distribuïdora A Contracorriente Films, al cap de la qual, Adolfo Blanco, fundador i conseller delegat i bon coneixedor del món audiovisual, va impulsar els cinemes fins al punt d'adquirir l'edifici en què estaven de lloguer, segons va recollir la premsa el 15 de maig de 2019.

L'apunt

Un altre fet important dels nous gestors dels Verdi ha estat el Festival Internacional de Cinema de Barcelona-Sant Jordi (BCN FILM FEST), que, entre altres personatges coneguts, va portar el 2017, Richard Gere; el 2018, Mike Newell; el 2019, Jeremy Irons, i el 2021, Johnny Depp. Aquest fet ha omplert l'entorn del cinema de fans que volien veure els seus ídols.

La imatge

Cartell de publicitat de l'obertura del restaurant infantil per a 2.000 infants a les dependències del cinema, el 19 de juny de 1938, en plena Guerra Civil.

GENERALITAT DE CATALUNYA
DEPARTAMENT D'ECONOMIA
COMISSIÓ INTERVENTORA DE LA INDÚSTRIA GASTRONÒMICA

Diumenge 19 juny del 1938, a les onze del matí, la Generalitat de Catalunya inaugurarà el primer RESTAURANT INFANTIL, destinat als infants de la barriada de Gràcia, en el local del Cinema Verdi, que apadrina la gloriosa 11.ª Divisió de l'Exèrcit Popular de la República

**A l'acte hi assistiran les autoritats
i una representació de la 11.ª Divisió**

A les 3 de la tarda, en el mateix local, sessió de Cinema i Varietats, dedicada als infants inscrits en aquest Restaurant, els quals prèvia presentació de la corresponent tarja podran assistir-hi acompanyats dels seus familiars

Gràcia plató cinematogràfic

Rodatge de la pel·lícula "La plaça del Diamant" de Francesc Betriu, a l'envelat muntat a aquesta plaça el mes de juny de 1981. JOSEP MARIA CONTEL/ARXIU JMC

Barcelona és per excel·lència una ciutat cinematogràfica de primer ordre i al llarg de les dècades ha acollit nombrosos rodatges tant nacionals com internacionals. Els carrers i places de Barcelona han donat i donen moltes possibilitats per convertir-se en un plató cinematogràfic i transformar-se en la plaça del mercat del peix del París del segle XVIII a *El Perfume. Historia de un asesino* de Tom Tykwer o en els carrers de Budapest de *Rapsodia de sangre* d'Antonio Isasi-Isasmendi.

En aquest sentit, Gràcia, com a part intrínseca de la ciutat, també ha acollit de forma parcial o gairebé

completament uns quants d'aquests rodatges, i s'ha convertit en un plató cinematogràfic. Cal esmentar que, entre els diferents escenaris de què que disposa, hi ha el Parc Güell, un espai amb entitat pròpia que al llarg dels anys ha servit com a plató o escenari de moltes produccions.

Esmentar tots els films seria llarg i feixuc, per aquesta raó només citarem els que per una raó o altra se'n poden destacar, com ara *Baixant de la font del gat* o la *Marieta de l'ull viu*, de Josep Amich Best; *Amichatis*, del 1927; *Boliche*, de Francesc Elías del 1933, considerada per Fernando Méndez-Leite la primera pel·lícula sonora espanyola; *Los Tarantos*,

de Francesc Rovira Beleta, del 1962; *La plaça del Diamant* de Francesc Betriu, del 1981; *Don Jaume el Conqueridor* d'Antoni Verdaguer, del 1993, rodada íntegrament a l'Artesa; *Todo sobre mi madre* de Pedro Almodóvar, del 1998; *El Embrujo de Shanghai*, de Fernando Trueba, del 2001; *Vicky Cristina Barcelona* de Woody Allen, del 2007 o *Any de Gràcia* de Ventura Pons, del 2011, rodada completament a Gràcia.

El rodatge de La plaça del Diamant

A finals del mes de juny de 1981 començava el rodatge de la pel·lícula i sèrie televisiva *La plaça del Diamant*, una adaptació de la novel·la de Mercè Rodoreda, dirigida per Francesc Betriu, per la qual la vila de Gràcia es va convertir durant tres mesos en un plató cinematogràfic.

El rodatge del film en gran part es va fer a Gràcia, malgrat que algunes escenes es captaren en altres indrets de la ciutat. Com a plató, la vila va oferir la plaça del Diamant, on s'instal·là un envelat d'antenes durant dues setmanes, l'església de Sant Joan, que va acollir el casament de la Colometa i l'endemà la comunió dels seus fills, diferents carrers de la vila, part del pis en un edifici de la plaça del Nord i una altra part al capdamunt del carrer de Verdi, entre altres indrets.

Per al film la plaça tornava a acollir l'envelat, l'orquestra dels anys trenta, els gegants -arribats de Montbrió del Camp o els Castellans de Barcelona-, mentre que els carrers de Gràcia vivien la manifestació de proclamació de la República i, al cap de dues hores, els

camions militars que arribaven a les portes de l'ajuntament gracienc amb soldats franquistes per treure la bandera republicana i fer onejar la bandera groga i vermella, mentre les càmeres, els llums, les claquetes, els decorats i els actors donaven vida a la Colometa i els altres personatges que Mercè Rodoreda havia creat en la seva novel·la.

Una vila de cinema

Amb tot això, els veïns i veïnes de Gràcia es van bolcar en el rodatge de la pel·lícula, col·laborant-hi de totes les formes possibles. A més, un alt percentatge de graciencs i graciencques van quedar immortalitzats i van donar vida al veïnat del film, fins i tot a alguns personatges secundaris de la història.

Un rodatge sempre és complex i logísticament implica molts espais on guardar material, vestuari, decorats o instal·lar els equips de maquillatge o perruqueria. En aquest sentit, els nouvinguts ocuparen l'antic consultori mèdic del carrer d'Astúries, a tocar de la plaça de la Virreina, per encabir-hi els departaments de vestuari, maquillatge i perruqueria.

Però el que més va impressionar i fascinar el veïnat fou el procés del rodatge, seguit cada dia per un nombre públic perfectament arrengrerat davant d'una corda que delimitava la realitat de la ficció, des del primer moment, des de la primera claqueta, sempre al voltant de l'equip de rodatge on hi havia una corrua de vilatans atents, així com un notari, pendents del que passava al darrere i davant de les càmeres, dia rere dia, com si també en fossin els protagonistes.

L'apunt

És un film que es pot considerar la primera gran producció cinematogràfica espanyola que es rodava a Barcelona des de feia dècades i que va aplegar un grupat de joves actors, actrius i tècnics que més tard es van obrir pas en el món del cinema. Va acabar consolidant grans i reconeguts professionals, com ara Sílvia Munt, Lluís Homar, Agustí Villaronga, Josep Rosell, Rosa Vergés o Mariano Barroso.

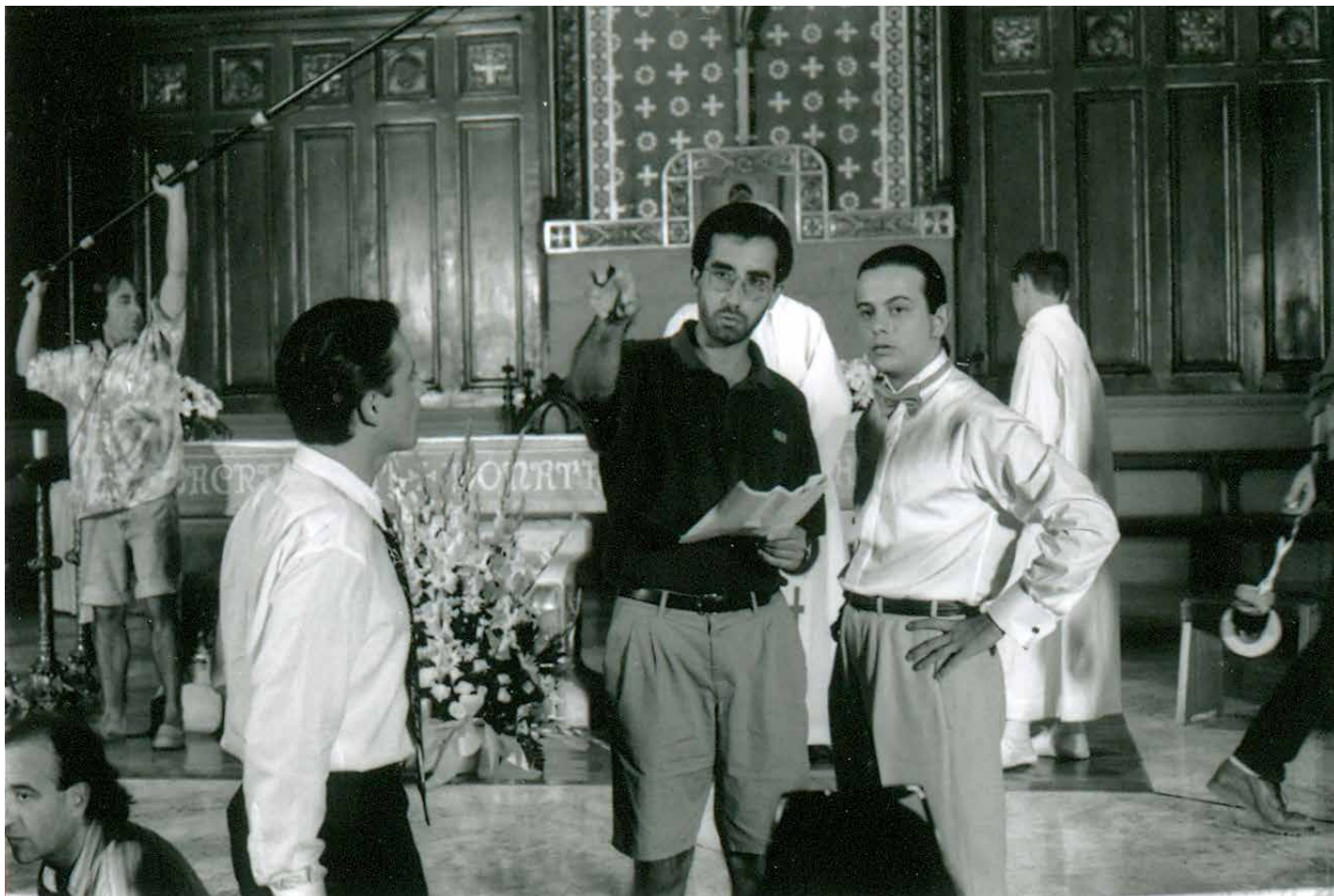
La imatge

Rodatge del film *La plaça del Diamant* de Francesc Betriu, amb la Sílvia Munt, al carrer de la Perla, davant on hi ha la seu del diari de Gràcia "L'Independent" una nit d'estiu del 1981. Un rodatge que es va convertir en una festa per a moltes graciencques i molts graciencs que l'anaven seguint dia a dia, decorat a decorat confraternitzant amb l'equip tècnic.

La plaça de la Virreina i el cinema

Rodatge de la pel·lícula *No et tallis un pèl a l'església de Sant Joan* amb el seu director, Francesc Casanova, i l'actor David Bages l'any 1991.
JOSEP MARIA CONTEL/ARXIU JMC

La plaça de la Virreina i l'església de Sant Joan en el temps han estat punts d'interès per a diferents rodatges, tant d'anuncis com de pel·lícules, passat també per alguna sèrie televisiva. L'any 1984 Televisió Espanyola va rodar al carrer de l'Església amb la plaça algunes seqüències de la sèrie *Telegaseta de Catalunya - La Setmana Tràgica* de Montserrat Esquerra, inspirada sobre els fets de la Setmana Tràgica de 1909, cinc capítols emesos entre el 23 i 27 de juliol de 1984, els quatre primers d'una durada d'uns vint-i-cinc minuts cadascun i el cinquè d'uns cinquanta minuts. Una aposta per tractar aquests fets com si fos un telenotícies amb dos presen-

tadors a l'estudi, Joan Ollé i Vicky Sanz, amb diferents corresponsals i alguns dels protagonistes d'aquesta revolta interpretats, entre altres, per Joaquim Cardona, Miquel Cors, Lluís Homar, Francesc Lucchetti, Sergi Mateu, Esteve Poll, Juanjo Puigcorber, Jaume Sorribes, Arnau Vilardebo, Lourdes Barba, Came Abril, Rosa Novell o Marta Padovan.

Dins de la publicitat que ha tingut la plaça com a decorat, es pot citar l'anunci de Pepsi realitzat el mes de maig de 2005. Quant a cinema, Joan Marimón va rodar, el 2006, en un dels terrats de la plaça, part del seu film *Pactar con el gato*, i que va utilitzar altres terrats i carrers de Gràcia, combinant-los amb escenaris del

Prat del Llobregat i Badalona. Interpretat, Alberto Jiménez, Edu Soto, Vicky Peña, Mercè Comes, entre d'altres. Cal ressenyar també que aquesta plaça acull periòdicament algunes de les sessions de la Mostra Internacional de Films de Dones de Barcelona.

D'entre altres rodatges podem recordar:

“Flor de otoño”

L'estiu de 1977, Pedro Olea va rodar a la plaça de la Virreina de Gràcia una seqüència de la pel·lícula *Flor de Otoño*, una història basada en l'obra de teatre *Flor de Otoño* de José María Rodríguez Méndez i interpretada per José Sacristan i Paco Algora, entre d'altres. Una acció que només era un pla de seguiment d'un cotxe que, sortint del carrer de l'Església, travessava la plaça per davant de l'església de Sant Joan i desapareixia pel carrer de la Creu.

“La plaça del Diamant”

Encara en un altar major sense reformar, fruit de la recuperació de l'església durant la postguerra, l'estiu de 1981, l'església de Sant Joan va acollir dues jornades del rodatge de *La plaça del Diamant* de Francesc Betriu. El primer dia es va rodar la seqüència de la Colometa, Sílvia Munt i Lluís Homar, oficiant com a capella l'actor José Vivo. L'endemà es representava la primera comunió de l'Antoni i la Rita, els fills de la protagonista de la història, acompanyats d'altres nenes i nens vestits de primera comunió.

“Si te dicen que caí”

L'any 1988, es van rodar diferents seqüències interiors de la pel·lícula de Vicente Aranda *Si te dicen que caí*, a l'edifici del carrer d'Or, 42, a la cantonada amb el de Torrijos, davant de la plaça de la Virreina. Un

film basat en la novel·la de Juan Marsé, per al qual es reproduí al carrer de Sant Joan de Malta una part del barri de Gràcia, en un tram que l'ampliació de la Diagonal va fer desaparèixer. Una història cinematogràfica en clau de drama centrada en la postguerra i protagonitzada per Victoria Abril, Jorge Sanz, Antonio Banderas, Javier Gurruchaga, Juan Diego Botto, Lluís Homar, entre d'altres.

“No et tallis un pèl”

El 1991, l'església de Sant Joan va tornar a ser protagonista, quan Francesc Casanovas, va rodar un parell de seqüències de la pel·lícula *No et tallis ni un pèl*. Van ser dos dies força distesos de rodatge que prengueren l'antic baptisteri com a sala de maquillatge i l'altar major com a set de rodatge, mentre que els àpats i cafès de rodatge s'ubicaren al carrer de la Creu. Un film en clau de comèdia interpretat per Ramon Madaula, Mercè Lleixà, David, Bagés, Pepe Rubianes, Mingo Ràfols, Marta Pérez, Marc Cartes, entre d'altres.

“Vivancos 3”

El 2001 la plaça i l'església es van tornar a convertir en un set de rodatge per a la comèdia absurda o paròdia policial *Vivancos 3*, un títol que es presentava amb l'afegitó de *Si gusta, haremos las dos primeras*, amb dos escenaris graciencs definites: el primer, les oficines de la productora Rodar & Rodar Cine i Televisió, situades a l'antiga fàbrica del carrer de l'Església i que hàbilment convertiren en l'interior de la comissaria de policia, i el segon la plaça i la façana de l'Església, on el protagonista, el Gran Wyoming entra. Una comèdia d'acció interpretada, entre altres, per Jose Luis Galiardo, Santi Millán, El Gran Wyoming, Anna Galiena o Javier Gurruchaga.

L'apunt

Una tarda d'aquell estiu del 1981, amb tot l'equip de rodatge preparat a la plaça de la Virreina, per rodar part d'una seqüència en la qual diferents persones entren a l'església de Sant Joan, amb la protagonista del film aturada per una criatura que li demana una almoina, mentre una dona gran vestida de negre, tocada amb una mantellina i un ciri a la mà, enfila les escales vers la porta d'entrada del temple... tot s'atura, esclata el rebombori i el dubte entre l'equip tècnic... Quin ciri portava la dona en l'altra part de la seqüència, rodada dies abans al carrer del Diluvi? Curt o llarg, un problema de ràcord que gràcies a un fotògraf local que, a banda de la càmera, duia també els contactes de les fotos anteriors. Al final la senyora portava un ciri llarg.

La imatge

El director de fotografia Joan Amorós i Andreu meditant, mentre el director de cinema Vicente Aranda Ezquerro repassa el guió del film *Si te dicen que caí* en un dels sets de rodatge el 1988. Ambdós sorgits de l'anomenada "Escola de Barcelona" un moviment cinematogràfic barceloní dels anys seixanta.

El cinema Rovira

Façana del cinema Rovira a la cantonada dels carrers de Torrent de les Flors amb el de Providència, a la dècada de 1940. AUTOR DESCONEGUT/
VICTOR POCINO- BAR VALL

Amb una façana de color vermell menorquí, com l'anomenava el veïnat, el cinema Rovira estava ubicat a la cantonada dels carrers del Torrent de les Flors amb el de la Providència, davant de la plaça de la qual prengué el nom. Segons diferents informacions, la sala va obrir el 9 de novembre de 1909, mentre que altres fonts en parlen d'una reinauguració el 3 de març de 1911.

Aquest era un cinema petit, amb un aforament no gaire gran, que es repartia entre la platea i la general. Va ser sempre un local de barri, amb una programació digna que es va anar adaptant a cadascuna de les seves

etapes. Una d'aquesta, la de la Guerra Civil, quan el local fou confiscat per la CNT-FAI.

Més tard durant les dècades de 1940 i 1950, el local acabà convertint-se en una autèntica barraca, on les seves fustes cruïxen gairebé amb l'alè dels espectadors. El Rovira acollia a gent de Gràcia de tota mena, però sobretot del segment obrer i menestral dels carrers de l'entorn.

També va aplegar joves entremaliats que, entre sessió i sessió de cinema, mataben el temps explicant-se "aventis" o mirant qui la podia fer més grossa, com situar-se en la general del cinema. Mentre un simulava

arcades, els altres llançaven mongetes cuites sobre la platea. Un dels acudits d'aquell temps sobre el cinema era en què se semblava el cinema amb el melic d'una persona. La resposta era que més avall hi havia el Delicias, un altre cinema que hi havia perpendicular a la Travessera de Gràcia.

Finalment, la sala va tancar l'any 1965.

El món literari de Joan Marsé

De l'obra literària de Joan Marsé, vuit de les seves novel·les també es van convertir en films, set pel·lícules: *Últimas tardes con Teresa* del 1966, dirigida per Gonzalo Herralde el 1984; *La oscura historia de la prima Montse* del 1970, dirigida per Jordi Cadena el 1977; *Si te dicen que caí* del 1973, dirigida per Vicente Aranda el 1989; *La muchacha de las bragas de oro* del 1978, dirigida per Vicente Aranda el 1979; *El amante bilingüe*, del 1990, dirigida per Vicente Aranda el 1993; *El embrujo de Shanghai* del 1993, dirigida per Fernando Trueba el 2002, i *Canciones de amor en Lolita's Club* del 2005, dirigida per Vicente Aranda el 2007, així com una sèrie de televisió: *Un día volveré*, del 1982, dirigida per Francesc Betriu el 1993.

D'aquests rodatges, en quatre, algunes escenes es van rodar a Gràcia. El 1988 un edifici de la plaça de la Virreina es va convertir en plató del film *Si te dicen*

que caí. El 1990, malgrat que part de l'acció succeeix al voltant de la plaça de Rovira, el set de rodatge es va muntar a l'antiga caserna de cavalleria del carrer de Sardenya, just en el límit de Gràcia, per rodar la sèrie *Un día volveré*. El 1992, la Baixada de la Glòria es va convertir en part dels escenaris de la pel·lícula *El amante bilingüe*. I el 2001 la plaça de Rovira es va transformar en un gran plató cinematogràfic per acollir el rodatge d'*El embrujo de Shanghai*.

“El embrujo de Shanghai”

Durant en mes de juny de l'any 2001, la gran maquinària del cinema tornà a Gràcia, aquesta vegada de la mà d'Andrés Vicente Gómez, per a una nova superproducció *El Embrujo de Shanghai*, dirigida per Fernando Trueba i basada en la novel·la de Joan Marsé. Durant algunes setmanes, desenes d'operaris van canviar la fisonomia la plaça de Rovira, i la van retornar als anys quaranta. Van reconstruir-hi el cinema, hi van instal·lar un tramvia, van pavimentar els carrers, van substituir-hi els senyals, els rètols i el mobiliari urbà, entre altres elements. El rodatge va durar cinc dies, un d'ells de nit, en els quals Fernando Fernan Gómez, Ariadna Gil, Fernando Tielve, Juan José Ballesta, envoltats d'altres actors, actrius i de diverses desenes d'extres van donar forma a la història escrita de Marsé, que recreava els anys de la postguerra a Gràcia.

L'apunt

El cinema Rovira present en l'obra de Marsé ha estat reconstruït en els sets de rodatge com *Un día volveré*, construït a l'antiga caserna de cavalleria del carrer de Sardanya o a *El embrujo de Shanghai*, aixecat de nou la seva façana a la plaça de Rovira i Trias, mentre que l'interior del cinema de *Si te dicen que caí* es va utilitzar com a escenari l'interior del Casino l'Aliança de Poble Nou.

La imatge

Reproducció de la façana del cinema Rovira, en el mateix lloc on hi va haver l'original, amb motiu del rodatge del film *El Embrujo de Shanghai*, l'estiu del 2001. A l'escena també hi ha una castanyera acompanyada de quatre criatures, totes elles figurants de la pel·lícula de Fernando Trueba.

El cinema Delicias

La façana del cinema Delicias en el moment del seu tancament l'any 1988. JOSEP MARIA CONTEL/ARXIU JMC

Segons un article publicat a la revista *Arte y Cinematografía*, en el seu número extraordinari de 1936, l'any 1925 ja existia el cinema Delicias. Era una sala com moltes altres, nascuda a l'interior d'un vell magatzem de la Travessera de Gràcia, 224, entre el carrer de Bailèn i el passeig de Sant Joan, un local de planta baixa de certa amplitud i extensa façana per encabir-hi la publicitat dels films que es projectaven. D'altra banda, el setmanari *Gracia Deportiva i Cinematografica*, publicava el 1928 l'anunci del Delicias i del Bailèn, units per la mateixa programació i empresa. D'aquests inicis també es té constància que a l'inici de la dècada de 1930 la sala està funcionant molt bé.

N'hi ha una molt interessant, que fa referència al segon propietari, Francesc Benages, un ebenista que, per encàrrec del primer propietari, va fer-li les cadires del cinema, i al final, com que no va poder cobrar la feina, el va adquirir en una subhasta pública. Amb el temps, el local va anar millorant les instal·lacions, sobretot les de projecció i so.

De sala precària a cinema funcional

Amb el temps, el cinema va anar canviant de mans fins a arribar a l'empresa Balaña, la qual va fer una reforma integral del cinema, de la mà de l'arquitecte Ramon Paradell Risich, que també dirigí les obres.

Es van refer la façana i els accessos del cinema, construint-hi una planta baixa de 154 metres quadrats i un primer pis de 27 metres quadrats. També es va canviar tota la decoració de les parets laterals i la sala passà a tenir 780 butaques a la platea i 120 més a l'amfiteatre o general. Finalment, el cinema Delicias reformat va obrir de nou les portes el 8 de setembre de 1962.

Vint-i-cinc anys després, arran dels diferents canvis tecnològics i de negoci en el món del cinema, així com de l'increment del valor del sol, la sala de la Travessera, s'acomiadava dels graciencs el 31 de desembre de 1987. La darrera projecció del cinema Delicias fou *El Libro de la Selva* de Walt Disney, el cartell de la qual va perdura durant unes setmanes a la seva façana, com a testimoni d'un adéu.

L'apunt

En el número 184 del mes de gener de 1988, la revista de Gràcia *Carrer Gran*, l'Albert Musons, en feia aquesta crònica: "Poca estona abans que les campanades d'arreu del país acomiadessin l'any 1987, Mowgli, Baloo, Bagguera i els altres personatges immortals del *Libro de la Salva* ocupaven, per darrer cop, la pantalla d'un antic cinema de la Travessera de Gràcia: el *Delicias*. A ells els havia correspost el dubtós honor de tancar les portes d'un cinema de reestrena considerat en altres èpoques el primer cinema de la ciutat".

La imatge

Programa de mà del cinema *Delicias*, de la setmana del 21 al 27 de setembre de 1970, amb l'anunci dels films *Un minuto para rezar...* i *Verano 70*. Malgrat no constar la programació de la següent setmana, s'hi referenciaven les sessions matinals de diumenges i festius molt freqüentades pels veïns de Gràcia.

El cinema Texas

Façana del cinema Texas a la meitat de la dècada del 1990. JOSEP MARIA CONTEL/ARXIU JMC

El Texas, ubicat a la cantonada dels carrers d'Igualada amb el de Bailèn, ha estat un espai cinematogràfic amb més de cent anys d'història, al llarg dels quals ha tingut diferents noms: Bailèn, Texas, Lauren Gràcia i de nou Texas Cinemes, que va ser l'etapa que més va marcar aquesta sala. Capbussant-nos en el passat, trobem que en aquest lloc, a finals de l'any 1908 i establerta en un cobert -segurament devia ser una estructura senzilla, però en un interior sòlid com podem veure quan parlem del cinema Bailèn- hi havia la Societat d'Esbarjo La Walquiria.

El cinema Bailèn, inaugurat amb data no precisa, però que alguns autors situen sobre l'any 1911, tingué dues etapes prou marcades. La primera, entre l'any 1911 i el 1933, en què la sala estava ubicada en l'esmentat cobert, i la segona, entre mitjans dels anys trenta i l'any 1947, quan es reobrí com a Texas.

El cinema tenia una capacitat de 550 localitats i la premsa de l'època el va definir com *un cobertizo para exhibiciones cinematográficas*. L'any 1916 era propietat de Francisco Pérez, el qual era col·laborador de la revista de cinema *Arte y Cinematografía*, publicació que, en el número del 15 d'abril de 1916, definia l'espai així: *Hemos tenido el gusto de visitar el cine Bailén,*

cuya dirección y propiedad corresponden a nuestro querido amigo Francisco Pérez. El salón es una verdadera monada; limpio, cómodo y confortable. Las obras de decoración han estado a cargo del joven Julio Coddá, pintor escenógrafo italiano que ha hecho notables decorados de la casa Itala, de Turin. Després d'uns alts i baixos en la programació, l'any 1928 la sala va anar a parar a mans de l'empresari d'exhibició cinematogràfica Francesc Benages, que explotava també el cinema Delicias i que, amb el temps, ho va fer també amb el Rovira i el Mundial.

Arribats a l'any 1934, el propietari del cobert, Jaume Payas i Rovira, va decidir enderrocar-lo i bastir un nou edifici entre els carrers de Monistrol i d'Igualada, amb façana al de Bailèn i que compren els números 201, 203, 205. Demanat el permís el 8 de setembre de 1934, en el solar resultant l'arquitecte Lluís Matoses va aixecar un nou edifici amb planta baixa, entresol i cinc pisos, un bloc compacte amb tres escales de veïns. L'accés a la sala de cinema es va obrir a la botiga de la cantonada amb el carrer d'Igualada, perquè la sala està ubicada en una peça paral·lela al mateix carrer, adossada darrere de l'edifici del carrer de Bailèn. Acatat el nou edifici, el cinema va tornar a obrir les portes a finals de juny de 1935.

Un cinema de barri

En plena postguerra i desmantellat el menjador, un nou empresari es va fer càrrec del cinema, José Lecumberri de la Fuente, el qual el reformà totalment, dotant-lo de perfectes aparells sonors, amb una lluminosa pantalla i unes ben cuidades instal·lacions acústiques. Segons la descripció de la premsa del moment, el local era de visibilitat correcta, depurat bon gust, concepte funcionalista, còmode i higiènic. Però segurament el que no citava la publicitat com un avantatge era el seu nom, "Texas", record segurament dels mítics films de l'oest, que amb el temps va fer forat en la societat gracienc.

El nou cinema, amb una capacitat de 660 localitats, 110 més que el seu antecessor, va obrir les portes l'11 de setembre de 1947. Però el que havia de ser una obertura festiva, es convertí en un acte benèfic en pro dels damnificats de Cadis, una tragèdia que es va produir el 18 d'agost de 1947, quan explotaren diferents càrregues i mines subaquàtiques a les drassanes de la

base submarina de l'Armada i que, a banda de molts desperfectes, ocasionaren més de dos-cents morts i centenars de desapareguts. Així doncs, en aquells anys grisos del franquisme, una part d'aquella inauguració va servir d'acte solidari amb aquella ciutat andalusa.

Cinc anys després, el 1952, amb un cinema en plena decadència, José Lecumberri es va associar amb l'empresari Jaume Creixell Montserrat, però la societat no va reeixir i es va trencar al cap de pocs mesos. A principis de l'any 1953, Jaume Creixell Montserrat, erigit en nou propietari del cinema, va col·locar al capdavant d'aquest al seu fill Carles Creixell Cos.

Els Creixell no escatimaren esforços per tal de revitalitzar el cinema. Una de les primeres coses fou tornar a modernitzar la sala, a més de treballar molt acuradament la programació, amb reposicions importants, que amb el pas dels mesos tornaren la confiança de molts graciencs, que el tingueren com a cinema de referència. Una d'aquestes reposicions fou la de *Los crímenes del Museo de Cera* en 3-D, el 1954, pocs mesos després de l'estrena al cine Tívoli. Carles Creixell Cos va gestionar el cinema Texas fins al mes d'abril de 1975, quan se'n va fer càrrec José María Marín Echezagusia.

Amb els anys, el cinema Texas va esdevenir tot un referent per a una gran part de Gràcia. Era una sala familiar molt concorreguda per famílies senceres, que en moltes ocasions anaven al cinema amb el cistell on duïen el sopar. Hi feien programacions dites de pel·lícules blanques, o sigui, aptes per a tots els públics.

Com altres cinemes de la ciutat, el Texas també va patir les crisis generades per l'aparició de la televisió, el vídeo, etc., però, a diferència d'altres sales de Gràcia, va aguantar estoicament com a sala de reestrena amb dues pel·lícules i el No-Do i, ja en temps de la democràcia, la projecció de les dues pel·lícules. Finalment, Antonio Llorens, cap visible de Lauren Films, es va quedar amb el cinema amb la intenció de fer-hi un multicinema. El seu final va arribar el diumenge 9 de juliol de 1995. Molts nostàlgics visitaren aquella setmana el cinema. Havien passat molts anys des de la darrera posada a punt, però la sala resistia i molta gent de Gràcia volia dir-li adéu.

El cinema Lauren Gràcia

Poc temps després s'enderrocava el cinema, i en aquell espai s'hi construïen quatre noves sales, més còmodes i dotades amb els equips més moderns. Segurament es perdia l'espectacularitat de la pantalla gran, però, en canvi l'empresari guanyava en competitivitat, ja que quadruplicava l'oferta de cinema amb el mateix personal i duïen el cinema d'estrena al bell mig de Gràcia. Acabades les obres, el nou cinema Lauren Gràcia obria les portes el 27 de juliol de 1996, amb la següent distribució: sala 1, 222 localitats; sala 2, 124 localitats; sala 3, 194 localitats; sala 4, 110 localitats. En total, 650 localitats, deu menys de les que tenia quan era el Texas. Des de la seva obertura com a multisales, el cinema i la indústria cinematogràfica van canviar molt, sobretot amb l'aparició de la imatge digital, que afectava tant les sales de cinema com la seva projecció, a més de patir l'empresa diferents problemes estructurals, que van fer que finalment el Lauren Gràcia tanqués les portes el 22 d'agost de 2013.

Els cinemes Texas

I quan tot feia pensar que el vell cinema es convertiria en una superfície comercial, va sorgir la notícia que

Ventura Pons, amb el Ricard Almazan i altres persones, posaven les bases per reobrir de nou el cinema, això sí, recuperant l'esperit aquell que durant dècades va esgrimir el Texas.

A l'hora de reformular la tipologia del cinema, tornaren a apostar per les pel·lícules de reestrena, aquelles que per quota de pantalla cauen molt aviat de les sales d'estrena i que, malauradament, moltes persones es queden sense poder veure en una sala de cinema.

I una altra de les coses importants d'aquest projecte, segons els seus gestors, fou una nova política de preus ajustada als moments que s'estaven vivint. L'entrada general costava 3 euros, mentre que de dilluns a dijous, els jubilats, pensionistes o membres de diferents entitats podien anar al cinema per 2 o 2,50 euros. El nou Texas cinemes va obrir les portes 17 de setembre de 2014.

Finalment, diferents problemes interns i la Covid-19 forçaren el tancament de les sales. Un fet anunciat per diferents mitjans de comunicació el 16 d'octubre de 2020 i que va generar una mobilització dels veïns en la qual recolliren signatures i iniciaren diferents accions per salvar aquest projecte.

L'apunt

En plena Guerra Civil, cedit per la Comissió Interventora d'Espectacles Públics, el mes de juliol de 1938, fou inaugurat en aquest local el segon menjador infantil de la ciutat, apadrinat pel Cos de Carrabiners, Bases C.O.I., amb una capacitat per acollir diàriament 2.000 nens, els quals podien dinar pel preu d'una peseta i on els orfes i fills de vídua de guerra menjaven gratuïtament. A l'acte d'inauguració assistí una representació del Cos de Carrabiners i la seva corresponent banda de música.

La imatge

Fotografia de família davant dels cinemes Texas, en la qual hi ha en Ventura Pons i el Ricard Almazan, amb la resta de persones implicades en l'obertura, el matí del 17 de setembre de 2014, poques hores abans de la inauguració.

El Rodatge de “Baixant de la font del gat o la Marieta de l’ull viu”

Rodatge de la pel·lícula *Baixant de la font del gat o la Marieta de l’ull viu* de Josep Amich Best “Amichatis”, el 1927, a la plaça del Raspall.
AUTOR DESCONEGUT/AMDG-Fons JB-CEG

Un dels principals films català que es va produir durant el període mut fou *Baixant de la font del gat o la Marieta de l’ull viu*, una pel·lícula rodada l’any 1927, per Josep Amich Best “Amichatis”, de la qual una part es va fer a Gràcia, a la plaça del Raspall. Basada en la peça de teatral *La Marieta de l’ull viu*, una obra de teatre que des de la seva estrena, l’any 1924, havia estat molt reeixida i la cançó o tonada la sabia i cantava tothom. Una raó, de pes, perquè el seu director “Amichatis”, demanes a Gastó A. Mántua que en fes una adaptació per convertir-la en un guió cinematogràfic. Una producció que, a més a més, va comptar

amb gairebé la totalitat dels actors i actrius, que la representaven al teatre.

Una superproducció muda

Una producció que, segons la premsa del moment, s’havia fet al més pur estil Ianqui, en la qual els productors de la pel·lícula no havien posat cap mena d’impediments a “Amichatis”, el director, per tirar endavant el projecte. Sense escatimar esforços econòmics i físics i treballant amb soltesa, es van construir a la plaça del Raspall de Gràcia dues cases fetes de ciment i guix, de dos pisos amb arcades i porxos, que reproduïen amb exactitud, segons uns dibuixos de

l'època, una part de la plaça de Sant Agustí Vell, que fou l'indret que dona vida a la popular Marieta.

La plaça del Raspall, plató cinematogràfic

Els homes, dones i criatures, veïns de la plaça i entorn, van viure un espectacle molt poc comú en aquells moments amb tota aquella festassa muntada davant de casa i potser només comparable amb la Festa Major de Gràcia. Des de les talaies de balcons i terrats, els més privilegiats van poder ser testimonis dels diferents fets que s'interpretaven a la plaça com ara el carnestoltes del 1840, el motí dels barrets de copa, les desfilades de tropes victorioses o revolucionaris ira-

cunds, la pluja de flors o una batalla en la qual es dispararen centenars de trets.

Un rodatge el de la plaça del Raspall, en què van participar 300 guàrdies nacionals, 500 comparses de gent del poble, 1.800 veïns, veïnes i criatures equipades amb els vestits facilitats per la direcció artística, 50 tiples dels teatres de sarsuela i revistes de Barcelona, que van donar suports al cos artístic de la pel·lícula, format per Marina Torres, James Devesa, Xavier de Rivera, Josep Satpère, Rosita Hernàez, Blanca Muñoz, Sra. Arquimbau, Alexandre Nolla, Francesc Tressols, José Alfonso, Enric Guitart, Ricard Alís, entre altres.

L'apunt

Com a fi de festa, acabat el rodatge, els productors i la direcció de la pel·lícula, abans d'enderrocar les cases del decorat, organitzaren una festa nocturna en honor dels actors i actrius a la qual els veïns també gaudiren. Cal ressenyar l'agraïment mostrat de tot l'equip de rodatge vers les autoritats, arran del servei d'ordre que van organitzar per controlar les aglomeracions de públic.

La imatge

Imatge en la qual hi ha desenes de curiosos contemplant el rodatge d'una de les escenes del film, perfectament arreglerats i donant un bon exemple de civisme, com explicava La Vanguardia.

El cinema Moderno

Façana del cinema Moderno. AUTOR DESCONEGUT/ARXIU JMC

El 8 de maig de 1936, es va inaugurar al carrer de Girona, 173-175, el cinema New-York, una sala construïda al fons de l'edifici que l'acollia, amb dos amplis vestíbuls i una capacitat per a unes mil persones. Segons la premsa del moment i més concretament el diari *El Diluvio*, aquesta era una sala modèlica en la seva categoria, que disposava de butaques de fusta corbada adaptada al cos. Decorada amb molt bon gust, moderna i il·luminació a partir de llum indirecta que li donava un aspecte molt agradable i amb un excel·lent servei de bar. Quant a la projecció, el cinema estava equipat amb dos aparells

sonors de la marca Orpheo Sincronic últim model. Mentre que el cost de l'entrada l'establiren a un preu únic de 0,80 cèntims.

Malauradament, poques setmanes més tard va esclatar la Guerra Civil, un període en el qual es va viure amb penúria, privacions i patiments i programant i tornant a programar diverses vegades els mateixos films.

Tot just acabat el conflicte, els responsables de la sala anunciaren a la premsa el diumenge 5 de febrer de 1939 que, recuperada la seva personalitat,

començaven de nou les sessions de cinema. Poc temps després, el 14 de setembre, arran de les mesures dictades pel govern franquista quan no podia haver-hi noms estrangers en cap comerç, adoptaren el de cinema España. Pocs dies després, el 19 de novembre, la propietat rebatejava la sala com a cinema Moderno.

Recuperades les projeccions amb certa normalitat, els tres primers anys del Moderno van adaptar la seva programació al programa doble de reestrena, com tants cinemes van fer. Ara bé, arribats el 9 de novembre de 1942, decidiren introduir en les sessions de cinema un apartat també de varietats, una prova que va ser un èxit i es va perllongar durant uns quants anys. A la dècada de 1960, el cinema projectava el mateix programa que s'havia projectat al cinema Delicias.

Arribats als anys vuitanta i amb una gran crisi en els programes de reestrena, que ha comportat el tancament de moltes sales de cinema, tres joves i atrevits empresaris, Enric Pérez, Joan Pol i Ricard González, que havien posat en marxa també la distribuïdora de cinema Cooper Films, decidiren quedar-se el Moderno, i fer un canvi total a la programació, que va començar el 9 de febrer de 1984 amb la projecció de *This is Elvis*, dedicada a Elvis Presley.

Cinemes Lauren

Pocs anys més tard, el cinema va passar a mans de l'empresari Antoni Llorens, executiu de la distribuïdora de cinema Lauren Films, qui tancà la sala l'11 de febrer de 1990, i la va tornar a obrir completament transformada el 5 de desembre del mateix any, com a cinemes Lauren. Tres sales de projecció destinades a l'obra d'autor i al cinema clàssic en versió original que al llarg del temps van oferir un seguit d'estrenes importants.

Arran del declivi de l'empresa Lauren Films, l'empresari dels cinemes Casablanca del passeig de Gràcia, Salomón Shang, es va fer càrrec del Lauren Cinemes, al qual, per decisió personal, va canviar el nom pel de cinema Casablanca Gràcia. Finalment, Salomón Shang va cedir el local que es va convertir en els cinemes Girona.

Cinemes Girona

Un local que es van inaugurar el 10 de març de l'any 2010, i que ha defensat una programació independent i el cinema d'autor, ha promogut el talent local i la diversitat, programant pel·lícules europees i cicles estables de cinema asiàtic i llatinoamericà. Al llarg de l'any, va acollir festivals tan diversos i variats com el de l'Asian Film Festival i l'Americana, per exemple, o més recentment, el Gran Pantalla.

L'apunt

Part de la crònica publicada per *La Vanguardia* del dimarts 4 de desembre de 1990, arran de la inauguració dels Cinemes Lauren, sobre les noves sales:

Los Cinemes Lauren, multicine dotado con tres sales de exhibición, se inaugura esta tarde en el antiguo cine Moderno de la calle Girona. ...

...constan de tres sales de 110, 260 y 300 localidades, respectivamente, todas ellas construidas de nueva planta y dotadas de los más modernos sistemas de sonido. De "una estética muy almodoviana"...

La imatge

John Schlesinger director de films com: *Cowboy de medianoche*, *Marathon Man*, *Darling*, *Como plaga de langosta* o *Yankis* entre altres, al Lauren Cinemes -Cinemes Girona- per la II Mostra Internacional de Cinema, Un Hivern de Pel·lícula, celebrada a Barcelona entre els dies 10 i 16 de febrer de 1995.

Els cinemes Casablanca

Façana dels cinemes Casablanca l'any 1998. JOSEP MARIA CONTEL/ARXIU JMC

Els cinemes Casablanca, ubicats al passeig de Gràcia 115, es van obrir el dia 13 de desembre de 1980, promoguts per la societat Els Cinemes del Passeig de Gràcia, sota l'òrbita del Cercle A, creada entre altres per Jaume Figueras, els quals també en foren els responsables de la programació fins al desembre de 1991. La primera programació de les dues sales va ser el film de David Lynch *Cabeza borradora* i la reposició de la pel·lícula *Johnny Guitar* de Nicholas Ray, dues cintes que durant setmanes van atreure moltíssim públic que entre altres coses va descobrir *Johnny Guitar*. Si bé les sales eren estretes i allargades, la

programació dedicada a les versions originals de la primera etapa fou molt interessant. Només cal recordar l'estrena de *Bagdad Café* de Percy Adlon, *El contracte del dibuixant* de Peter Greenaway o -polèmiques a banda- *Jo et saludo Maria*, de Jean-Luc Godard.

Acabada la gestió de la societat Els Cinemes del Passeig de Gràcia el mes de desembre de 1991 agafà el relleu l'empresari Julián Mateos Iñiguez, que va seguir amb l'explotació fins a arribar a l'any 2004, quan el 7 de maig es va fer càrrec del cinema l'empresa Kaplán, els quals afegiren el seu nom a la sala, i aquesta va passar a anomenar-se Cine Casablanca Kaplán, amb

una programació de films de cinema independent i en versió original.

La darrera etapa pilotada per Salomón Shang Ruiz, que també va gestionar un temps el Casablanca Gràcia-Cinemes Girona-, no fou tan encertada com hauria calgut, i finalment hagué de tancar provisionalment els cinemes Casablanca, el 5 d'abril de 2011, però en realitat acabà sent un tancament definitiu.

“Jo et saludo Maria”

L'estrena de la pel·lícula *Jo et saludo Maria* al cinema Casablanca no va ser plàcida. Arran dels incidents que es van produir, el número 124 de la revista *Carrrer Gran* de la primera quinzena del mes de juliol de 1985 va publicar un extens reportatge del qual citem aquests paràgrafs:

... Avui veiem com una nova pel·lícula “Jo et saludo Maria” és considerada una pel·lícula blasfema de la qual s'haurien de cremar totes les còpies existents. Molt possiblement aquests que pugnen aquestes mides autoritàries i arbitràries, més aviat pròpies de la San-

ta Inquisició, són els mateixos que tracten de fer callar la Teologia de l'Alliberament o posen en dubte alguns aspectes del Concili Vaticà II. S'ha fet sortir al carrer tota una sèrie de persones vinculades a la branca ultraconservadora de l'Església, entre les quals es deuen trobar els “Guerrilleros de Cristo Rey” que, entre oració i oració cridaven “Viva Cristo Rey”, “Viva España Católica”, “Viva la Virgen” o “Viva el Papa”. Això sí, les cent cinquanta o dues-centes persones congregades davant del cinema no han vist la pel·lícula, almenys per poder criticar-la...

... Anar de nit emparant-se en les ombres per embrutar les parets amb frases com “muerte a Godard”, “viva la Virgen” o “blasfemos” a més de trencar les instal·lacions i rètols del cinema com si es tractés d'una santa croada, no és una actitud gaire civilitzada...

... A l'entrada del cinema, per qüestions de seguretat, regiraven bosses, paquets, i carteres de mà. En acabar la sessió el públic havia de sortir per la porta d'emergència per tal d'evitar possibles incidents. Aquestes exemplars mesures de seguretat s'havien establert a fi que no es repetissin els successos ocorreguts dies abans a Madrid...

L'apunt

Amb aquests paràgrafs acabava la crítica de la pel·lícula de la revista *Carrer Gran* de la primera quinzena de juliol de 1985.

Blasfema o sacrílega? Cap de les dues coses. Avorrida per als qui no coneguin Godard potser sí. Incompresa per una majoria, també, Però dolenta no.

En resum, aquesta pel·lícula és recomanada als incondicionals de Godard, i a tots aquells que sentin la curiositat de saber si aquesta és o no punible per a la fe catòlica.

La imatge

Policies, periodistes i curiosos a la porta del cinema Casablanca el dia que es va estrenar el film *Jo et saludo Maria* l'estiu de l'any 1985.

El cinema Comèdia de Gràcia

El cinema Comèdia de Gràcia al carrer de Gràcia, 6. JOSEP BARRILLON PARADELL/Fons NÚRIA BARRILLON PI

Segons Josep Maria de Sucre, en les seves memòries, el cinema Comèdia, amb el nom de Salón de Variedades, va ser el primer cinema de la vila. En aquest sentit, el diari *El Diluvio* publicava el 21 de juny de 1903: *Cinematógrafo Variedades, único cinematógrafo perfeccionado sin oscilación*. Uns dies més tard el 18 de juliol anunciava: *Ameno y espléndido programa: Sublevación de las tropas de Servia y asesinato de los Reyes...*

El 4 de març de 1905, Joan Canudas demanava permís per convertir la seva propietat del car-

rer Bonavista, 1, en un cinema, finalitzades les obres s'inaugurà el Salón de Variedades, un fet que la mateixa premsa corregia així: *en realidad se trata de una reapertura después de las reformas efectuadas en el viejo local*. Cinc anys més tard, el 1910, la propietat demanava un nou permís d'obres, en aquesta ocasió per a la construcció d'una cabina de projecció a l'exterior de la sala, argumentant que amb això desapareixeria el perill d'un incendi al cinema. Poc temps després, el 17 d'octubre de 1915, el local es convertia en el Cine Gráfico, pel fet d'aconseguir l'exclusiva de les produccions Gaumont per a la vila de Gràcia.

De gran superfície des del seu origen, el local, disposava de dues entrades, una pel carrer de Bonavista i l'altra pel carrer de Gràcia. Segons Josep Maria Badal, el darrer propietari, quan l'any 1941, es va obrir el cinema Comèdia del passeig de Gràcia, aquest fet va generar certes tibantors entre ell i els propietaris del nou establiment, per la qüestió del nom, malgrat tot Badal li deia el "Comedieta".

Una de les curiositats es troba la setmana del 21 al 27 de novembre de 1955, quan, com a complement de la programació, es va projectar un documental amateur titulat *Fiesta Mayor de Gracia del año 1930*, del qual no es té constància.

Finalment, el cinema Comèdia de Gràcia va tancar les portes l'11 de juny de 1961.

Per a molts, una barraca

En el record de molts espectadors dels darrers anys, aquell cinema era una barraca, era molt mal valorat com a tal, però els compensava pel fet de ser el més econòmic de l'entorn. A més, generava una certa addicció entre els més joves que, si volien pau i tranquil·litat, a la platea havien de seure sota el "galliner" -la general-perquè, si ho feien prop de la pantalla, podien acabar rebent impactes de tota mena coses, o acabar dutxat de gasosa o d'alguna pixarada del beneit de torn. O que les sessions sabien quan començaven, però no quan acabaven tant pels talls de llum com pel retard del ciclista que duia el rotllo. Uns moments en els quals es produïa una esbroncada sorollosa.

L'apunt

“Un cinema per al record” d'Eugeni Vendrell i Soler, tot recordant el cinema Comèdia de Gràcia, la sala de la seva infància. Publicat al *Diari de la Festa Major*, núm. 17 del carrer de Verdi de Dalt el 1996.

*Fa temps, al barri de Gràcia
hi havia un lloc per somniar,
i on des de l'amor fins a l'audàcia
ens permetia volar.*

*Les bones hores passades
dins el seu vel de foscor,
vivint vides inventades
en blanc i negre o color.*

*Si en Serrat cantà en uns versos
al Roxy i als seus esperits,
jo ho faig per motius diversos
recordant els vells amics.*

*Es tractava d'un cinema
que s'estimava tothom,
divertir va ser el seu lema
i Comèdia era el seu nom.*

*Sospirar per l'Ava Gardner
i estimar a la Marilyn,
ser l'amic d'en Burt Lancaster
i cavalcar amb l'Errol Flynn.*

*La nostàlgia i la memòria
de nou s'han donat les mans
mentre el Comèdia és història
i aquells nens ja s'han fet grans.*

*Aquest local entranyable
era al fons d'un carreró
on Gran de Gràcia es fa ample
i enceta numeració.*

*Els que eren nens aleshores
sé que no l'han oblidat,
sobretot quan t'enamores
del que se'n diu setè art.*

La imatge

Cartell de publicitat del cinema Comèdia de Gràcia de la setmana del 21 al 27 de novembre de 1955, en el qual consta la programació del documental “Fiesta Mayor de Gracia 1930”.

CINE COMEDIA
Semana del 21 al 27 de noviembre de 1955
Gracia, 6 - Teléfono 27 97 26
PANTALLA PANORÁMICA

IREMOS A PARÍS
Philippe Lemaire - George Raff y la famosa "RAY VENTURA Y SU ORQUESTA"

BAHÍA NEGRA
(EN TECHNICOLOR)

James Stewart - Joane Dru
Gilbert Roland - Dan Duryea

Sólo noches:
El documental «amateur» inédito **FIESTA MAYOR DE GRACIA 1930**

PROGRAMA APTO PARA TODOS LOS PÚBLICOS

IMPRENTA AROLAS - Plaza de Rios y Tauler, 17 - Tel. 27 23 43

El cinema Mundial

Façana del cinema Mundial a la dècada de 1920. AUTOR DESCONEGUT/ARXIU JMC

Des d'antic els primers trams del carrer Gran de Gràcia van acollir restaurants, fones i cafès. Un d'aquests fou el "Cafè de la Esperanza", un local que hi havia en el número 37, en el qual es feien tota mena d'espectacles de varietats. Amb el temps el cafè canvia de mans i de nom i adopta el de "Café Viñas", i va ser el seu propietari J. Viñas qui convertí el local en el cinema Mundial, inaugurat 23 de juny de 1910. Una sala de gran profunditat i poca amplada, a la qual s'accedia a través d'un vestíbul no gaire gran. Amb una publicitat incisiva com, "Gran Cinema. Estrenos de películas cada día" o "cada dia

tiene mayor concurrència", el cinema es va especialitzar des del seu inici en un programa doble de varietats i cinema.

Amb el desenvolupament del cinema i de la indústria del moment, trobem que J. Viñas el 1912, forma part del Sindicat d'Empreses Cinematogràfiques de Catalunya. Els anys 1914-1915, el Mundial s'incorpora a la cadena dels cines Smart i Trilla, i a finals de 1917, al binomi de Smart-Mundial. Seguint els canvis, el gener de 1921 inicia una aliança amb el cinema Principal de Gràcia i així fins a l'any 1935, quan el cap visible del cinema és l'empresa Alentorn.

Arribats a la Guerra Civil, el cinema Mundial és confiscat, el 20 de juliol de 1936, per membres del Sindicat Únic de l'Espectacle de la CNT-FAI, i queda sota control anarquista. Mesos després, organitzat pel Socors Roig de Catalunya, secció del Socors Roig Internacional, i pel Hot Club de Barcelona, es va celebrar, el 6 de març de 1938, una sessió documental i musical de cinema antifeixista.

Entrats en postguerra i ja fins al seu final, la sala es dedica exclusivament al programa de reestrena, conegut com dues pel·lícules i el NO-DO. Pocs mesos abans de tancar al cinema, s'hi va celebrar una sessió comercial, organitzada per l'empresa Genercom S.A., que va presentar una rentadora de la marca Karin. Malauradament, arribats al 15 de setembre de 1968, el cinema Mundial va tancar la porta.

Gran Gràcia el carrer dels cinemes

El carrer Gran de Gràcia, com a artèria principal de la vila, on hi havia les principals botigues, així com

un reguitzell d'oficines bancàries en el traçat, també acollí diferents sales de cinema de les que se'n poden dir històriques. Aquest antic camí romà, entre Barcelona i Sant Cugat, amb els anys esdevingué un punt de trobada i de passeig dels graciencs i graciencques.

Pel que fa als cinemes, els uns eren en el seu traçat principal, mentre que uns altres es trobaven a segona línia de la carretera. Quant als del traçat principal, en el número 37 hi havia el cinema Mundial; en el núm. 108-110, el cinema Smart-Proyecciones; en el núm. 170-171, el cinema Trilla-Selecto, i a la plaça de Lesseps núm. 4, el cinema Roxy.

Quant als del segon traçat, al carrer de Gràcia núm. 6 hi havia el cinema Comèdia de Gràcia; al carrer de Sant Domènec, núm. 7-9, el cinema Principal de Gràcia; a la Travessera de Gràcia núm. 8-10, el Teatre Coliseum Pompeia, i a la Rambla de Prat núm. 10-12, el Teatre Bosque.

L'apunt

I com a perla dels eslògans publicitaris del cinema, cal destacar aquest que es va utilitzar l'any 1914: *“El Sr. Director de este cine sabe lo que tiene entre manos y del pié que cojea su público, el público del Mundial, premia al empresario con constantes aplausos.”*

La imatge

El carrer Gran de Gràcia immers en l'obra de canvi de paviment. Mentre retiren les llambordes les vies del tramvia queden al descobert davant de la façana del cinema Mundial en el segon terç del segle XX.

El Teatre Principal de Gràcia

Façana del Teatre Principal de Gràcia al carrer de Sant Pere Màrtir a la dècada del 1910. AUTOR DESCONEGUT/ARXIU JMC

En ple creixement de Gràcia i a portes d'assolir la seva independència municipal, tres prohoms de la vila: Tomàs d'Aquino Mayans, Josep Rosa Juval i Josep Constans presentaren, el mes de març de 1850, un manifest a favor de fer un gran teatre. Mesos més tard, llançaren una butlleta per subscriure accions per a aquesta empresa, amb arguments com aquests: *Lo que era antes escassa población casi sin nombre, esparcida en humildes caserios, es hoy Vila de Gracia por decreto de nuestra Augusta Reina Isabel II...*” afegint que era important construir un teatre que “*dignifique la vida artística y social de Gracia*”.

A poc a poc, el projecte va anar quallant, fins a formar una societat anònima amb un capital social de 9.000 duros i dels terrenys ocupats per una fàbrica, ubicada entre els carrers de Sant Domènec i de Sant Pere Màrtir i obrint-se una subscripció pública amb accions de 150 pessetes, que foren adquirides per 60 accionistes, que es convertiren en els propietaris de les localitats del teatre.

L'edifici s'alçaria sobre 14.500 pams quadrats, amb l'entrada principal pel carrer de Sant Domènec, amb una façana ornada de jeroglífics de baix relleu. Una obra dirigida per a l'arquitecte Francesc Daniel Molina i de la qual, el 22 de setembre de 1850, presentaren

els plànols a Madrid, que foren aprovats, el 6 de desembre de 1850. Un tràmit, que pel que sembla només era protocol·lari, si tenim en compte la nota publicada a El Diario de Barcelona del 5 de novembre de 1850: “*sigue adelantando cada dia las obres del nuevo teatro de Gracia capaz para 1.200 personas.*”

Finalment, arribats al 27 de febrer de l'any 1851, s'inaugurava el Teatre Principal, amb el següent programa: La primera part, amb una al·legoria al Teatre, de Víctor Balaguer, la segona, amb *El caballo del Rey Sancho*, de José Zorrilla, i per finalitzar una miscel·lània de balls nacionals, sota la direcció de Josep Alsina. Una inauguració a la qual van assistir el governador Civil i el capità General, que foren obsequiats per l'ajuntament de Gràcia amb un magnífic refresc.

Quant al preu de les entrades d'aquesta obertura, una nota inaugural en detallava els preus de cadascuna de les localitats: llotja de primer pis, 14 rals, del segon pis, 10 rals, butaques de pati i amfiteatre, 2,5 rals, seients de pati i de segon pis, 1,5 rals, seients fixos, 1 ral, i entrada general 1,5 rals.

Tanmateix, el dia inaugural anunciaren les dates de la temporada de 1852, entre el 27 de febrer i el 10 d'agost, amb un total de 75 funcions, per la qual es posarien a la venda dos tipus d'abonament: un des de 70 fins a 700 rals per a les 75 representacions, i un altre des de 16 a 160 rals per a 15 funcions.

De com era aquell primitiu teatre *El Diario de Barcelona* de l'1 de març de 1951, en publicava la següent ressenya: “*Teatro construido bajo la exigencia del sistema moderno. Local muy digno de una población subalterna. Tiene forma de herradura con 2 órdenes de palcos. Anfiteatro corrido con 58 sillones, cazuela con tres files de asiento. una distribución parecida al Liceo.*”

De adorno hay 3 medallones frontales con los inolvidables nombres de Mena, Solís, Márquez y lateralment dos medallones de Calderón y de Lope de Vega. Elegantísima lucerna con 30 lámparas solares y quinqués creados por el señor Molas, director de la fábrica Fundición Barcelonesa.

“*El teatro cuenta con 3 pisos, salón de descanso y salón de café. Caben 800 personas que se pueden distribuir en: 10 palcos en el primer piso; 12 palcos en el segundo*

piso; 6 palcos de platea y 40 sillas en el anfiteatro. El señor Rigalt, diestro pintor, ha decorado la sala y todas las dependencias.”

Una sala més de cinema

Segons la premsa de l'època, aquesta situa la primera projecció de cinema al teatre Principal, al 3 de juny de 1905. Unes projeccions que s'anaren alternant com a complement amb les de teatre, fins a arribar al diumenge 23 d'agost de l'any 1908, quan a dos quarts de set de la tarda, acabada la funció teatral i tot just començar la de cinema, s'originà un incendi que destruí el Principal.

En aquells moments, l'empresa Armada y Compañía era la propietària del local, que el tenia llogat a un tal senyor Marin, el qual l'havia rellogat a un tercer que n'era el responsable en el moment de l'incendi.

Aquell dia una companyia modesta havia representat un sàinet i un parell de monòlegs. Acabada la funció, els operaris instal·laren el projector a la llotja número set del primer pis, quan en un moment imprecís la pel·lícula de cel·luloide -un producte altament inflamable- s'encengué. El foc es va propagar ràpidament pel teatre sense que ningú pugues fer-hi res. Finalment, els bombers aconseguiren apagar el foc a les nou del vespre. Més tard es va descobrir que la sala no reunia cap de les mesures de seguretat vigents per als locals d'espectacles públics.

Tot plegat afecta el teatre de tal manera que va trigar vuit anys a tornar-se a obrir. Les obres de reconstrucció van anar a càrrec de Carles Mestres Calvet, que edificà el nou Principal sobre 28.391 pams quadrats, amb una capacitat de 2.300 localitats, que va mantenir l'entrada principal pel carrer de Sant Domènec i va habilitar un altre accés d'entrada i sortida pel de Sant Pere Màrtir.

El nou teatre va obrir les portes el 20 d'octubre de 1916, amb un concert a càrrec de l'Orquestra Simfònica de Madrid, al preu de 3,50 pessetes i l'entrada principal d'1 pesseta.

Amb el temps, progressivament es va anar convertint només en un cinema, que oferia gairebé la mateixa programació que altres cinemes de l'entorn.

El 1935 es canviaren els equips de projecció i so. El 1936, arran de la Guerra Civil i com altres cinemes, també patí la confiscació. Entrats a la dècada de 1940, la sala fou reformada, i es va tornar a inaugurar el 13 de setembre de 1947, amb un programa de

reestrena que es perllongà fins al tancament el 27 de març de 1966, amb la projecció d'*El valle de la violència* d'Andrew V. McLaglen, amb James Stewart, i *La araña negra*, de Franz Josef Gottlieb, complements i el NO-DO.

L'apunt

Reproduïm una part de la crònica que publicava Gràcia la revista del distrito número 18, d'agost de 1968, sobre l'aparcament que es va construir en el lloc del Teatre Principal:

En la calle de San Pedro Mártir y Santo Domingo, se inauguró un Garaje Parking, con capacidad para 300 coches. Años atrás, el solar que ocupa esta planta fue el Cine Teatro Principal de Gràcia, de tan grata memòria para nuestros antepasados. ...

... Las obres de derrumbamiento y edificación se han realizado en un tiempo record, quedando habilitado al público desde el mes de abril. ...

La imatge

Imatge de l'interior del teatre Principal de Gràcia en el primer terç del segle XX, probablement durant l'etapa del cinema mut, arran de la col·locació del piano al peu de la pantalla de projecció.

El Coliseum Pompeia

L'entrada del Coliseu Pompeia a la Travessera de Gràcia a començament de la dècada de 1930. AUTOR DESCONEGUT/AMDG-Fons JB-CEG

El 7 de maig de l'any 1903, a la Travessera de Gràcia 8 - 10, en una nau que anteriorment havia acollit un establiment, es va inaugurar el Teatre Moderno amb la sarsuela *La Tempestad*, del mestre Chapí i dirigida per Pérez Cabrero, compositor i professor de música. Una sala que amb el temps va acabar anomenant-se Coliseum Pompeia. Des de l'inici la seva programació va anar alternant el teatre, els concerts com el de l'Orfeó Català, la sarsuela i el cinema del qual hi ha constància ja el 1910 amb el que a

l'època en deien sessions populars i en les quals es van projectar moltes pel·lícules de més de 2.000 metres.

Un fet que va marcar la sala ve arran de la consagració del nou temple dels caputxins, sota l'advocació de la Mare de Déu del Rosari de Pompeia, aixecat a la cantonada de la Diagonal amb la Riera de Sant Miquel, el 31 de desembre de 1909. Per tal de fomentar la religió entre el veïnatge, es va crear l'entitat Centro Mutual de Nuestra Señora de Pompeya, que quedà legalment constituïda uns mesos més tard, el 10 d'agost de 1910,

i que va ubicar la seva seu social a l'edifici del Teatre Moderno a la Travessera de Gràcia, 8-10.

L'any 1915 els gestors canviaren el nom de Teatre Moderno pel de Coliseum Pompeia. Aquell mateix any, el 7 de març apareixia publicada en premsa una primera referència relacionada amb les projeccions cinematogràfiques: *Gran sesión de cinematografía en el Coliseo del Patronato Pompeia*. Cinema que combinaven amb teatre i altres activitats pròpies d'una sala de teatre. La gestió del Centro Mutual de Nuestra Señora de Pompeya es va perllongar fins al 1924, quan la van deixar i aquesta va anar a parar a mans de l'empresari Francesc Canes.

Al llarg dels successius anys el local seguí oferint cinema, teatre, actes polítics, etc. Després de la Guerra Civil es dedicà més al teatre, fins al seu tancament el 29 de maig de 1949.

En el seu lloc es va construir un nou edifici amb un gran pàrquing a la planta baixa, el garatge Pompeia, un espai que amb el temps ha passat d'estabular mules a estabular vehicles.

Els Pastorets de Folch i Torras

Poques setmanes abans del Nadal de 1916, membres del Patronat de Nostra Senyora de Pompeia, arran de la popularitat del seu treball a la revista infantil *En Patufet* s'adreçaren a Josep Maria Folch i Torras, per demanar-li si podia escriure una nova obra que girés entorn de *Los pastorcillos de Belen*, *El bressol de Jesús o En Garrofa i en Pallanga*, entre altres. El resultat final fou Els Pastorets o L'adveniment de l'infant Jesús, amb el Lluquet i el Rovello, com els seus protagonistes. L'obra interpretada pel quadre de teatre amateur de l'entitat, va comptar amb l'escenografia i decorats de Salvador Alarma. Es va estrenar al teatre Coliseu Pompeia, a la Travessera de Gràcia, 8, el 24 de desembre a dos quarts de quatre de la tarda. Malgrat els nervis de l'autor, tot i que la representació era de teatre d'aficionats, aquesta fou un èxit. El dia 25, Nadal, l'obra es va representar a les nou del vespre. I els dies 26 i 31 de desembre, així com l'1 de gener de nou a dos quarts de quatre de la tarda. Unes representacions que es tornaren a fer el 1917.

L'apunt

La sala de teatre del Coliseum Pompeia es va construir el 1903, a les quadres que, des del 22 de març de 1876, havien acollit 150 mules de relleu per al servei de tramvies de la línia, de Josepets a la Barceloneta de la companyia Barcelona Tramways, Co. Ltd.

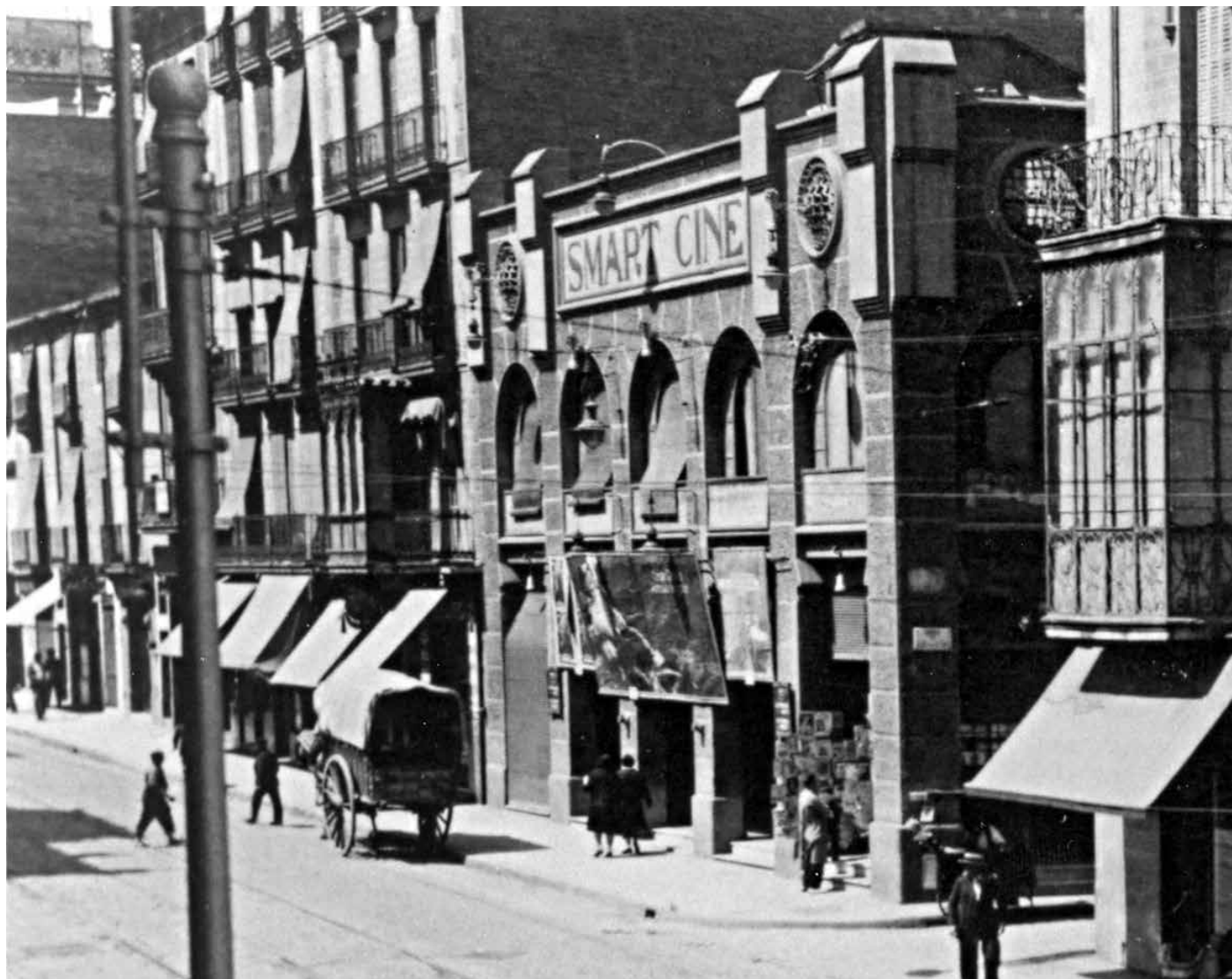
La imatge

Dos homes-anunci, vestits de rellotge despertador, anunciant la programació del Coliseum Pompeia, a la cantonada de la Diagonal amb el carrer de Pau Claris, a la dècada de 1930.

El cinema Smart

Façana del cinema Smart a la cantonada dels carrers Gran de Gràcia amb el Ros de Olano, a la dècada de 1930. AUTOR DESCONEGUT/AMDG-Fons JB-CEG

El cinema Smart, construït en els terrenys que anteriorment ocupaven les quadres i cotxera de Can Tralles, a la cantonada al carrer Gran de Gràcia amb el carrer de Ros de Olano, es va inaugurar el 12 de maig de 1910. La sala disposada només en platea i sense escenari, tenia un vestíbul força ampli, tancat amb portes de vidre una mica carregades, que hi configuraven una façana un xic cridanera. En els primers temps, per la seva comoditat, el local esdevingué un dels preferits dels veïns del barri,

malgrat que la seva programació solia coincidir amb la dels cinemes Principal i Mundial.

Amb sessió contínua entre les quatre de la tarda i les onze de la nit, els diumenges al matí també ofería sessions matinals. Quant a la publicitat, els seus gestors no es tallaven un pèl, amb frases com aquestes: *Cuidado este salón con sumo esmero, tiene excelente programa y vera su público que nada escatima para agradecerle, o Gracia tiene todos los quereres en este salón.*

L'empresari de l'Smart era Francesc Salàs, fundador amb altres socis de l'empresa Films, que també era la responsable de la programació -any 1912-, dels cinemes graciencs Trilla, Mundial i Principal. El 1918 la gestió li pertocà a Magí Corbella i més endavant, el 1926, va anar a parar a Alfred B. Alentorn, empresari també del Mundial.

Una de les proeses de la sala fou aconseguir projectar entre el 18 de març i el 4 d'abril de 1929, el primer film considerat com a parlat, *El cantor del Jazz*, una producció de la Warner Brothers, dirigida per Alan Crossland i interpretada per Al Jolson. Per a aquesta ocasió l'Smart va d'haver d'instal·lar aparells sincronitzadors de so i d'imatge de les marques The Orchestrola i Cronofono, amb els quals es pogueren reproduir les cançons i diàlegs del film.

El cinema, amb més o menys èxits, va continuar funcionant amb tota normalitat fins a arribar al mes de juliol de 1936, quan, arran de la sublevació militar i de l'inici de la Guerra Civil, la sala fou confiscada per la CNT-FAI.

El cinema Proyecciones

Acabat el conflicte i represa l'activitat, la setmana de l'11 al 17 de setembre amb la programació de *Limpia, fija y da esplendor*, de Karel Lamac amb Anny Ondra i *Morena Clara*, de Florián Rey amb Miguel Ligeró i Imperio Argentina, l'empresari per llei es va veure obligat a canviar el nom del cinema, l'Smart finia el dia 12 i el Proyecciones obria la sala el dia 13.

Un temps després, la vídua d'Alentorn, Maria Mauri, es va associar amb l'empresari Luis Cabezas Puzo, i poc després el cinema va ser reformat per l'arquitecte Josep Plantada, un especialista en sales d'espectacles. Va tornar a obrir les portes el dilluns 6 d'octubre de 1947, i poc després va passar a la cadena Cabezas. Els darrers gestors del cinema foren els germans Joan i Francesc Gratacós Comas.

Els darrers vint anys del Proyecciones va seguir la línia de les sessions de reestrena, oferint una programació variada, avançada una setmana a la del cinema Verdi, fins a arribar al tancament el 12 d'abril de 1970.

L'apunt

Segons documentació municipal, el 27 de gener de 1910, Francesc Salàs José va sol·licitar un permís per enderrocar la casa del carrer Gran de Gràcia 108-110, per construir-hi un cobert. Dies després, el 16 de febrer, va ser denunciat per aixecar un cobert destinat a cinema sense haver demanat el corresponent permís a l'Ajuntament, cosa que va aconseguir finalment, el 10 d'agost.

La imatge

El cinema Proyecciones amb la façana arrebossada fruit de la reforma de l'edifici l'any 1947, amb un tramvia de la línia 26 en primer terme el 1962.

El Centre plató de cinema

L'actor Josep Maria Blanco en la pel·lícula "Biotaxia" de José María Nunes, al Centre Moral de Gràcia l'any 1968. FOTOGRAMA DEL FILM

Dins dels diferents espais que al llarg dels anys han acollit rodatges cinematogràfics a la vila de Gràcia, un ha estat el centre Moral i Instructiu de Gràcia, ubicat al carrer de Ros de Olano, 9, i més concretament la sala de teatre, obra de l'arquitecte Francesc Berenguer. El teatre ha estat escollit en tres ocasions com a plató, i s'hi van rodar algunes seqüències de les pel·lícules *Biotàxia*, *El vicari d'Olot* i *Ombres paral·leles*, tres produccions ben diferenciades, que escolliren aquest espai per la seva singularitat i que, per a molts graciencs i graciencques, han passat desapercebudes i recordar-les i reivindicar-les.

"Biotaxia"

Biotaxia, datada com any de producció el 1967, fou un film dirigit pel realitzador d'origen portuguès José María Nunes, una petita joia de la denominada Escola de Cinema de Barcelona i interpretada per Núria Espert i José María Blanco, entre d'altres. La història, definida en el mateix film com "rodada en la Barcelona de Gaudí" i "intento de anàlisis para clasificar a un ser viviente", s'emmarca dins del cinema experimental per narrar en clau dramàtica els records d'una dona, actriu, que lluita entre els records i la recerca d'un amor perdut. Rodada en blanc i negre, utilitza com a complement narratiu diferents escenaris

modernistes, la majoria de Gaudí, com la Pedrera, el Park Güell o la Sagrada Família, incorporant també una seqüència d'uns 6 minuts, entre el minut 18.16 i el 24.20, aproximadament., Rodada en el pati de butaques del Centre, amb vista a l'escenari i també sobre les butaques on els seus protagonistes, Núria Espert i el José María Blanco, mantenen una de les reflexions més importants del film.

“El Vicari d'Olot”

El Vicari d'Olot, amb data de producció de 1980-81 i dirigida per Ventura Pons, aquest va escollir la sala de teatre del Centre per rodar la darrera seqüència del film. Una pel·lícula de les denominades de la “transició”, estrenada en català i castellà, que afronta les relacions de l'Església catòlica davant de l'oberturisme del moment, amb una història que ens trasllada a un petit poble de Catalunya, en el qual s'han de celebrar unes jornades sobre religió i sexe, que divideixen la població. Amb els embolics i malentesos de l'època, aquesta comèdia arriba a la seva seqüència final, uns cinc minuts entre la 1.29.45 i la 1.34.10, rodada a la sala de teatre del Centre amb la presència d'Enric Majó, Marina Rossell, Núria Feliu, Fernando Guillén, Mary Santpere, Anna Lizaran, Rosa Maria Sardà, Joaquim

Cardona, Pere Tàpias, Joan Monleón, Joan Borràs, i Rosa Novell entre altres actors i actrius que configuren aquesta història coral.

“Ombres paral·leles”

Ombres paral·leles, produïda el 1993 i dirigida per Gerardo Gormezano, és, de les tres pel·lícules, la que més seqüències es van rodar al Centre, sobre 29 minuts dels 88 que dura el film. Gairebé una tercera part d'aquest es va rodar entre el pati de butaques, convertit en un cafè teatre, l'escenari, el subsol de la caixa escènica i els camerinos. Tot plegat per donar forma a la història de dos germans siamesos, Cástor i Pólux, que, escàpols d'un hospital, acaben unint-se a un circ de “Freaks” -a l'estil de *La parada de los monstruos* -dirigida per Tod Browning el 1932-, en el qual desenvolupen tota mena de malabars mentre lluiten per l'amor de l'equilibrista, i són cobejats per tota mena de dones. Una cinta fantàstica, amb tocs dramàtics, que malauradament no va tenir l'èxit desitjat. Un rodatge que va transformar la sala de teatre per complet i que va acollir actors com els germans Pío i Miguel Fernández, Pep Munné, Enric Arredondo, Jordi Daunder i l'actriu Emma Suárez, entre altres actors i actrius amb paper rellevant.

L'apunt

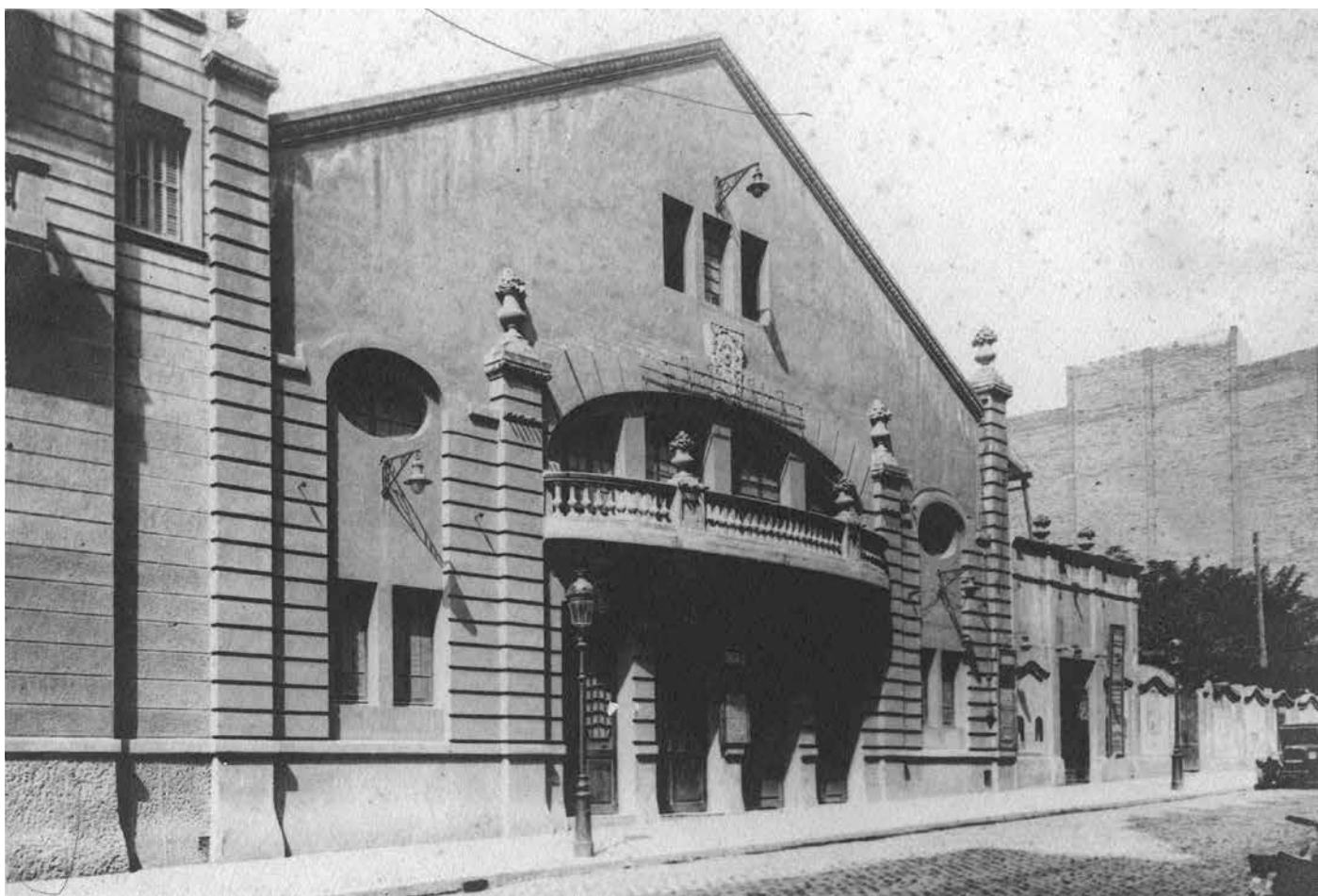
Referint-se al teatre, Josep Lluís Ros en feia la següent definició: *El teatre reedificat després de l'incendi de 1912 és petit, notable pels seus arcs parabòlics de totxo, independents del parament, que aguanten el sostre embigat de ferro i revoltó. Té dues galeries amb ampits de ferro.*

La imatge

Part del decorat muntat entre l'escenari i la platea del teatre del Centre Moral de Gràcia per al rodatge de la pel·lícula *Ombres paral·leles* de Gerardo Gormezano, de l'any 1993, i que convertia l'espai amb cafè teatre de varietats.

El Teatre Bosque

Façana del teatre Bosque a la Rambla de Prat, a la dècada de 1920. AUTOR DESCONEGUT/ARXIU JMC

Per tractar el naixement del teatre Bosque, hem de fer-ho en dos fronts. El primer, 1889, quan Maria del Carme de Pastors, vídua de Josep de Prat i d'Abadal, va sol·licitar el permís a l'Ajuntament de Gràcia, per urbanitzar les terres de la banda de muntanya del que avui és la Rambla de Prat i que li fou negat, arran del projecte d'obrir un nou vial entre els carrers de Gran de Gràcia i de la Riera de Cassoles, obert l'any 1894, respectant les terres de la Fontana, propietat de l'esmentada senyora.

El segon, comença sobre l'any 1898, quan Josep Valls Romà, propietari d'una impremta de Barcelona, arran

d'un deute, aconseguí la propietat d'un local, més barraca de fira anomenada "La campana", en el qual es feien exhibicions cinematogràfiques i de vistes fixes, que hi havia a la cantonada del carrer de Gran de Gràcia amb el de la Rambla de Prat.

Arran de les noves construccions que s'encetaven en aquest nou vial de la Rambla de Prat, Josep Valls Romana va fer una permuta, en la qual va canviar l'edifici de La Campana per unes terres a tocar de la Riera de Cassoles, en el qual va construir el primer edifici del Gran Teatre del Bosque, inaugurat el 19 de març del 1905.

Era una sala amb una gran platea, 60 llotges laterals, una àmplia galeria, diverses cadires i butaques distribuïdes pel jardí, una pista de patinatge, que es podia convertir en una pista per a patins de gel, i diferents quioscos de begudes. Va obrir la programació amb una representació de *Marina*. El 21 de juny oferia l'òpera *Aida*, un fet que el convertí en el segon teatre operístic de la ciutat. Gràcies a això, que li permetia d'obtenir uns bons ingressos en cada funció, aconseguí de la casa Ricordi de Milà l'estrena en exclusiva per a Espanya de l'òpera *Madama Butterfly* de Puccini, el 9 d'agost de 1907.

El 1916, el primitiu teatre fou enderrocat i en el seu lloc es bastí un de nou que va acollir durant uns mesos el Circo Ecuestre Bosque. El 22 de juny de 1917 s'obria un nou Bosc, amb entrada principal a la cantonada de la Rambla de Prat amb la Riera de Cassoles, un local de planta baixa i dos pisos, amb una platea polivalent que, amb poc esforç, es podia convertir en pista de circ, de ball, escenari o sala de teatre. Amb aquesta reforma van desaparèixer la pista de patinatge, el restaurant, una part del jardí, els quioscos i les seves tauletes.

Un dels fets menys coneguts d'aquesta façana, malgrat que avui és molt freqüentada pel comerç que hi acull, són les seves quatre columnes, aixecades el 1917 per

instal·lar-hi quatre escultures de Pau Gargallo, al·legòriques de la "Tragèdia", la "Dansa", La "Comèdia" i la "Música", unes peces que van ser retirades per la nova propietat, la família Vedruna, per ser considerades impúdiques, quan Valls Romà, davant de la manca de liquiditat, l'hagué de vendre.

El cinema Bosque

El temps va anar passant amb el teatre funcionant, va arribar la Guerra Civil, després la postguerra i, en aquest període, el 4 de setembre de 1944 va reobrir reformat. A poc a poc, la sala es va anar adaptant a cinema d'estrena, sobretot des de la seva reobertura el 22 de desembre de 1965, després de la reforma feta per l'empresa Balaña.

Arran dels canvis que s'anaven produint en el món de l'exhibició cinematogràfica, el 14 d'agost de 1998 el cinema es transformava en un multicinema amb sis minisales i, pocs mesos després, el 23 de desembre del 1999 obria tres minisales més fins a arribar a les nou sales de projecció que té actualment. Dins d'aquestes reformes, el 14 d'agost del 2000, la seva façana recuperava les quatre caràtules que Pau Gargallo havia esculpit el 1907, de Picasso, Nonell, Ramon Raventós i del mateix Gargallo.

L'apunt

Després de la reforma feta l'any 1965 del cinema Bosque, fins a les darreres reformes, la majoria o totalitat d'espectadors del Bosque assistien a les diferents estrenes de les pel·lícules, desconeixent que, darrere d'aquella magna pantalla, s'amagava la boca de l'antic escenari del teatre, així com tota la seva caixa escènica, un espai desconegut i que en una de les últimes reformes fou habilitat com una sala més del cinema. Curiosament, a finals de l'any 2021, l'empresa Balaña ha habilitat una de les sales de cinema com a sala de teatre.

La imatge

Estrena de la pel·lícula interpretada per Mario Moreno "Cantinflas", *El Padrecito* de Miguel M. Delgado el 22 de desembre de 1965, amb motiu de la reobertura de la reforma integral del teatre Bosque per convertir-lo definitivament en cinema.

El cinema Trilla

Façana del cinema Trilla al carrer Gran, entre el 1911 i 1920. AUTOR DESCONEGUT/ARXIU JMC

A tocar de la masia de can Trilla, a començament de la dècada del 1900, es va bastir una sala de cinema, de la qual hi ha algunes referències vagues i inconcretes sobre el seu inici. D'una banda, un anunci del 24 de desembre de 1905, que informa de l'existència d'un Cinematógrafo ideal, instal·lat al carrer Gran davant de la plaça Trilla, de l'altra, el setmanari *Arte y Cinematografía*, que en referència l'obertura el 1908, i encara n'hi ha una tercera, que parla d'un escàndol per motius de la programació, a la sala de cinema, el 28 de desembre de 1908, en el qual va ser agredida la propietària del local.

Ara bé, centrant-nos en la documentació que custodia l'Ajuntament de Barcelona, el 9 d'agost de 1911, Pedro Py Berjoan, natural d'Olette, França, va demanar el corresponent permís d'obres, per reformar el cobert que hi havia al carrer de Gran de Gràcia, 171-175, -com recull la fitxa arquitectònica del cinema Trilla, publicada a *Somnis de reestrena, Història del cinemes de Gràcia-* en la qual l'obra consistia en: “*Reforma y ampliación del Pabellón del Cinematógrafo Sala Trilla*” restauració de les pintures i decoracions del vestíbul i arranjament de la façana, unes dades molt importants que en ja ens situen la sala de cinema abans del 1911.

Acabada la reforma, el 7 de desembre es tornava a obrir el cinema. D'aquest fet, *La Vanguardia* del mateix dia en ressenya el següent: “*Estando la nueva empresa en comunicaci3n directa con todas las casas importantes nacionales y extranjeras para alternar las novedades del d3a, tanto en variet3s como en pel-l3cules, es por lo que tenemos la Seguridad de poder presentar al p3blico un nutrido y variado programa*”. Sembla prou clar que parla també de “nova empresa” per la continuïtat d'una sala existent.

Mentre que l'empresa del cinema publicava a El Diluvio del 5 de desembre d'aquell mateix any, “*abundando en la creencia de que el sacrificio precedi3 a la recompensa, no ha reparado en poner de su parte todo lo que exige la comodidad y el buen gusto. Estando en comunicaci3n directa con las casas m3s importantes, tanto nacionales como extranjeras, tenemos la seguridad de poder presentar al p3blico un nutrido y variado programa*.”

Un dels propietaris del nou Trilla fou Francesc Salàs, fundador de l'Empresa Films, que tenia sota el seu control diferents cinemes de Gràcia, com l'Imperial, el Rovira, l'Smart, el Mundial o el Principal. Mentre el Trilla anava alternant cinema amb atraccions, l'1 de febrer del 1912, la sala es convertí en cinema només. Malauradament, poc temps després tornà a les varietats.

Quant al públic que freqüentava la sala en els seus inicis, eren famílies burgeses de Gràcia, de Sant Gervasi i de la Bonanova.

Arribats al mes d'abril de 1917, el local es va tornar a convertir en cinema i així seguí fins al 30 d'octubre de 1920, quan va canviar de mans i va adoptar el nom d'Estudio Cirera.

L'Estudio Cirera

El nou propietari, Josep Cirera, actor professional i director de la companyia formada per Josep Font i Maria Fortuny, va canviar i va convertir la sala de cinema en un teatre, que es va estrenar amb la representació de l'obra *El abuelo*, de Benito Pérez Galdos, autor a qui li fou dedicat un homenatge evocador. El local definit pel mateix Cirera com a Estudio Cirera, Teatro, Cine y Jazzband, una sala a la qual “*toda persona amante del arte ha de abonarse*”, segons un anunci publicat a La

Vanguardia, “*sobre todo*”, *afegia*, “*a las sesiones selectas de los domingos*”.

Amb una programació pensada per a famílies, i els seus abonaments a vuit funcions pel preu de setze pessetes-, fou com inicià les activitats l'Estudio Cirera. Una programació que va anar marginant les projeccions de cinema, per centrar-se només en el teatre, una etapa en la qual Josep Cirera també va fer una reforma important al local, que va afectar la platea, les llotges, les butaques del primer pis, les cadires de la general, la calefacció, a més de renovar totalment els serveis de lavabos.

Dins dels canvis del negoci, l'estiu de 1922, en perdre importància les representacions teatrals, Josep Cirera va apostar de nou pel cinema. Poques setmanes més tard, l'Estudio Cirera es convertia en “cine de moda” segons deia la publicitat. Finalment, Cirera, va deixar la gestió del cinema a mitjans del mes de febrer de 1925, mentre a la pantalla de la sala es projectava *Soltero y sin profesion* amb Thomas Meighan, i *La picarà cuiosidad*, amb Margaret Fischer, el 14 de febrer fou el darrer dia que obrí l'Estudio Cirera i el dia 15 el primer del Select Cinema, amb la mateixa programació.

El Cinema Selecto

Amb Lluís Casàs Salat al capdavant, el Select Cinema inicià la seva singladura programant, pel dilluns 16 de febrer, la pel·lícula *Los Diez Mandamientos* del 1923, dirigida per Cecil B. De Mille, una projecció acompanyada per l'orquestrina Dalmau, que per a aquestes projeccions s'hagué de reforçar amb tres músics més.

Arribats a l'any 1932, el cinema tornà a canviar de mans, i se'n va fer càrrec l'empresa Benages, moment en el qual el local es va reformar de nou de dalt a baix a partir d'un projecte de l'arquitecte Josep Plantada, que comportà el canvi de sostre i de les butaques, l'ampliació de les escales del primer pis i la construcció d'uns nous banys, amb un tocador *lanby* per a les senyores, a l'estil Hollywood.

Dins de la seva programació i d'acolliment de noves propostes, la sala va oferir un programa maratonianà de catorze pel·lícules, el 30 de setembre de 1935, entre les

quatre de la tarda i la una de la matinada ininterrompudament, films de més curta durada dels que estem acostumats en l'actualitat. El gener de 1936, s'hi va fundar l'anomenat Select Club, un cineclub que impulsaren diferents graciencs com Pere Arolas, Josep Barillón, l'actor Lluís Bozo, Albert Jané, Ferran Maltes, Tomàs Sans i Josep Tarrida, unes sessions anomenades "Cinema Íntim" que van durar fins al mateix juliol del 1936. En aquesta època, també va acollir el Grup Torras i Bages de la Federació de Joves Cristians de Catalunya, una entitat molt interessada en el cinema i que presentà diferents films.

Arran de la sublevació militar i l'esclat de la Guerra Civil, el cinema fou confiscat el 20 de juliol del 1936 per la CNT-FAI.

Acabada la guerra, el Select Cinema es convertí en el cine Selecto, el 5 de setembre de 1939, quan va tornar a obrir les portes. Centrat en una programació discreta de reestrena, la sala s'especialitzà a oferir varietats al final de les sessions de tarda i nit. Unes varietats en les quals actuaven còmics, cantants, vedets, entre altres especialitats, que rotaven pels diferents cinemes de la ciutat. Les varietés era la revista dels pobres, ja que, amb el preu de l'entrada, l'espectador veia dues pel·lícules, el NO-DO i una sessió de varietats en directe.

Al final el cinema Selecto va anar a parar a mans dels germans Joan i Josep Escofet, que, veient com les sales de reestrena anaven desapareixent i la situació en què es trobava l'exhibició a Barcelona, decidiren tancar el cinema i, d'acord amb la immobiliària, disposar d'una nova sala més petita en el nou edifici. Arribats al 19 de maig de 1980, s'inaugurava el nou cinema Fontana.

El cinema Fontana

El 19 de maig de 1980, es va inaugurar amb *Saturno 3*, de Stanley Donen, amb Farrah Fawcett i Kirk Douglas, el nou cinema Fontana, en el lloc on s'havia aixecat el primitiu cinema Trilla a la primera dècada de 1900. Dos anys després, el 19 de març de 1982, s'estrenava la pel·lícula *La plaça del Diamant* de Francesc Betriu al cinema Fontana, amb l'assistència de Francesc Betriu, Lluís Homar i Sílvia Munt entre altres membres de l'equip. Una altra estrena en català fou *El ser*, de Sebastià d'Arbó, estrenada el 15 de setembre de 1982.

Davant dels nous reptes del cinema als anys vuitanta, els germans Escofet, arribaren a un acord amb la cadena d'exhibició CINESA perquè programessin el Fontana. Eren moments de canvi amb l'aparició del vídeo domèstic i les sales havien de cremar les pel·lícules amb menys temps, ja que al seu darrere anava la distribució dels films en vídeo. Això també acabà amb l'exclusivitat que tenien alguns exhibidors, que mentre ells tinguessin una pel·lícula en cartell, aquesta no es podia estrenar a cap altre cinema de Catalunya i, per tant, els films començaren a estrenar-se en diferents sales de cop.

Amb aquesta tessitura, el Fontana va estrenar films com *El retorno del Jedi* de Richard Marquand o *La joya del Nilo* de Lewis Teague, però també moments dramàtics quan algunes nits havien de suspendre la sessió per manca de públic. Amb tot això, els germans Escofet avisaren que acabarien tancant. Amb aquesta incertesa, el 1985 van estrenar la pel·lícula *Rambo II*, que va ser tot un èxit, i va crear grans cues a la porta del cinema Fontana. Després va tornar a les dents de serra, una muntanya russa que finalitzà el 20 de març de 1988, amb el film de Jonathan Demme *Algo salvaje*, la darrera pel·lícula d'un cinema amb uns vuitanta anys d'història.

L'apunt

La segona quinzena del mes de juliol de 1985, la revista *Carrer Gran de Gràcia* va publicar una crònica sobre el possible tancament del cinema Fontana, de la qual ara ressenyem aquesta part.

... Estava regentat pel Sr. Escofet, antic propietari del cine Rio i actual propietari del Fontana.

Avui és una persona ja d'edat que manté el cinema més per plaer que pels diners que obté. Però aquest plaer, d'un temps ençà li està costant més diners que els que guanya, encara que el cinema s'omple amb la projecció de pel·lícules fortament atractives.

És per aquesta raó que, des d'aproximadament un any i mig i no quatre dies com sembla indicar el rotatiu esmentat, l'actual propietari ha obert les portes del seu local a futurs compradors, perquè avui el cinema no és cap negoci. ...

La imatge

Enderroc de l'edifici del Cinema Selecto, antic Trilla, a tocar de la masia de can Trilla, el 1979, per donar pas a un nou edifici, el qual els primers anys de la seva existència va acollir el cinema Fontana.

JOSEP CAPDEVILA/L'AUTOR

Jackie Chan a la plaça de Trilla

Jackie Chan a la plaça de Trilla durant el rodatge de la pel·lícula *Los Supercamorristas*. JOSEP MARIA CONTEL/ARXIU JMC

L'any 1984 es va rodar a Catalunya la primera pel·lícula xinesa que es feia en tot l'estat espanyol. Una coproducció de Hong Kong amb la Golden Harvest dels Estats Units i l'empresa de Barcelona Lauren Films. El projecte es va presentar a la discoteca Bocaccio unes setmanes abans de començar el rodatge, amb la presència de la Miss Espanya Lola Forner. Per rodar el film, es van desplaçar a Barcelona procedents de Hong Kong uns quaranta-cinc xinesos, amb els seus equips, als quals es van afegir un grup de tècnics catalans.

Pel que fa a l'equip artístic, capitanejat per Jackie Chan, actor de gran popularitat en aquells moments

a la Xina, al Japó i a altres països orientals, així com a Espanya, entre tots els amants de les pel·lícules d'arts marciais orientals pels seus treballs, a "Lord Dragon", acompanyat pel director i actor Sammo Hung i l'actor Yuen Biao per la part xinesa i Lola Forner i José Sancho per la part catalana.

El film que inicialment s'anomenava *Comida sobre ruedas* i que es va rodar en llocs tan emblemàtics com la Sagrada Família, la plaça de Sant Josep Oriol, la plaça Real, el Poble Espanyol, la Plaça de Toros Monumental, el Museu Marés, entre altres espais, acabà estrenant-se amb el títol en castellà de *Los Supercamorristas*.

El rodatge de “Los Supercamorristas” a Gràcia

Un dels escenaris que l'equip de producció de la pel·lícula va escollir fou la plaça de Trilla, un espai no gaire gran, amb palmeres i un restaurant amb una il·luminació que domina una part de la plaça. Un rodatge realitzat una nit d'estiu de 1984, jugant amb les llums i ombres de l'espai, on els protagonistes Jackie Chan i Yuen Biao, dos nois xinesos, que viuen a Barcelona i

que un bon dia es veuen involucrats en una història de persecució, a causa d'una herència, entre uns gàngsters i Lola Forner, una noia menor d'edat prostituta i carterista a las Ramblas, ficant-se en una baralla d'arts marcial, amb els perseguïdors. Una seqüència coreografiada i dissecionada planó a planó, amb matalassos a terra per no prendre mal, enmig d'una munió de badocs apostats a qualsevol racó de la plaça on no molestessin, els equips xinès i català, i algun periodista, tot plegat per impressionar uns segons d'aquesta aventura.

L'apunt

Aquesta és una de les primeres pel·lícules que va produir Antoni Llorens amb Lauren Films. Productor també de *La ley del deseo* i *Mujeres al borde de un ataque de nerviós*, ambdues de Pedro Almodovar; *Don Jaime el conquistador*, de Toni Verdaguer, rodada íntegrament a l'Artesa de Gràcia; *El complot dels anells* i *Lisístrata* ambdues de Francesc Bellmunt, entre altres i l'empresari que va comprar el Texas i construï els cinemes Lauren Gràcia.

La imatge

El director i actor Sammo Hung assegut a la plaça de Trilla, durant un breu descans del rodatge de la pel·lícula *Los Supercamorristas*, una nit de l'estiu de 1984, a la vila de Gràcia.

El Cinema Roxy

Una colla de Sant Medir al seu pas per davant del cinema Roxy, a la dècada de 1950. AUTOR DESCONEGUT/AMDG-Fons JB-CEG

El cinema Roxy es va inaugurar en els primers anys de postguerra, el 12 d'abril de 1941,, més concretament el Dissabte de Glòria, quan aquesta data tenia un sentit assenyalat pel que fa a les estrenes o reposicions cinematogràfiques, amb la pel·lícula *Roberto Koch*, de Hans Steinhoff. Construït en un nou edifici a la cantonada de la plaça de Lesseps amb el carrer de Sant Perpetua, que també acollí la sala de ball Caribe, en una part de l'antic solar que des de 1872, fins al seu enderroc a

inicis de la dècada de 1910, havia acollit la cotxera del primer tramvia entre el Pla de Barcelona, el Pla de la Boqueria i l'esmentada plaça.

Malgrat aquestes dades contrastades, diferents autors, sobre els inicis del Roxy, n'han situat els orígens en l'anomenat Prado Catalán, inaugurat el 29 d'agost de l'any 1875, un establiment recreatiu que estava ubicat al carrer del Camp -avui, de Pérez Galdós-, obert al municipi de Gràcia i que no tenia res a veure amb el Prado Catalán del passeig de Gràcia en el municipi de Barcelona.

La història del cinema Roxy no és gaire llarga, no arriba a la trentena d'anys, pel que fa a la física, ja que la de la memòria encara perdura gràcies a Juan Marsé i Joan Manel Serrat. Va ser un cinema que arriba en un moment en el qual la societat gracienc encara no s'havia recuperat de la Guerra Civil, amb les restriccions i penúries de la postguerra, fam, exili, persecucions, entre altres, que no feien fàcil la vida diària. A més el cinema es va obrir a tocar del local de l'omnipresent Falange de Gràcia, punt de control social i repressiu de la vila.

Però les pretensions del seu propietari, Josep Maria Riera Clariana, eren que aquest cinema es convertís en una de les millors sales de la ciutat. Bastit en un edifici modern i confortable, amb millors instal·lacions de projecció i so que la de la resta de locals de Gràcia, a més d'una programació molt acurada, que, si bé estava enquadrada dins dels cinemes de reestrena, era la preferent; per aquesta raó era el primer lloc on es projectaven molts dels films que moltes vegades tampoc arribaven a les altres pantalles de la vila. Un cas fou la pel·lícula *Ben Hur* projectada durant dues setmanes seguides del mes d'abril de 1962 amb motiu de la Setmana Santa. Tot plegat eleva la sala a la de més categoria de Gràcia.

Uns mesos després de la seva obertura, l'1 d'octubre de 1941, el cinema va apostar per afegir a la seva programació un espectacle de varietats, com feien altres sales de cinema. Aquesta proposta que va ser molt ben acollida pels espectadors del local i propicià la seva continuïtat en el temps. Un any més tard, l'1 de juliol de 1942, el cinema va passar a mans de Francesc Xicota Cabre, com a llogater, que seguí amb les varietats fins a l'any 1944. Sense entrebancs, la vida del cinema va seguir en la seva línia de cinema modern i de programació de qualitat, i va arribar a l'1 de juliol de 1969, quan la seva propietària, en aquells moments Maria Nubiola Fornés, va vendre el cinema a Francesc

Xicota, que tot seguit el vengué a Josep Lluís Núñez. Quatre mesos més tard, el 2 de novembre de 1969, el cinema tancava les portes. Enderrocat en el seu lloc es va construir un edifici d'habitatges.

Els Fantasmes del Roxy

Poc s'imaginaven la immobiliària de Núñez i Navarro, del desaparegut Banc Central, així com de Francesc Xicota, que en aquell cinema que queia sota la piqueta de la febre constructora de finals dels anys seixanta, gairebé vint anys més tard, Juan Marsé i Joan Manel Serrat, dins del joc creatiu de l'obra literària i musical, s'hi sentarien les bases per recuperar la memòria popular del desaparegut cinema Roxy.

D'una banda, Juan Marsé amb el seu relat "*El fantasma del cine Roxy*" del 1986. I de l'altre el binomi Marsé - Serrat amb la cançó "Los fantasmas del Roxy" del 1987, amb estrofes com:

*Sean aquellos que no estén al corriente,
que el Roxy, del que estoy hablando, fue
un cine de reestreno preferente
que iluminaba la Plaza Lesseps.*

*Era un típico local de medio pelo
como el Excelsior, como el Maryland,
al que a mi gusto le faltaba el gallinero,
con bancos de madera, oliendo a zotal.*

*Pero de un tiempo acá, en el banco, ocurren cosas
a las que nadie encuentra explicación.*

*Un vigilante nocturno asegura
que un trasatlántico atravesó el hall*

*Y que un oficial de primera, interino,
sorprendió al mismísimo Glenn Ford,
en el despacho del interventor,
abofeteando a una rubia platino.*

L'apunt

La Vanguardia del diumenge 7 de novembre de 1954 publicava la següent nota: *El cine Roxy, con su nueva Instalación de Cinemascope sobre pantalla Miracle Mirror, proyectará la película "La túnica sagrada", en technicolor, que tiene como protagonistas Richard Burton, Jean Simmons y Victor Mature, completando con el film «Compañeros del diablo».*

La imatge

Programa de mà de la setmana del 8 al 14 de novembre de 1954 en la qual s'anunciava *La túnica sagrada*, primer film en Cinemascope. El Roxy es vanagloriava de tenir l'honor d'haver contractat amb la 20th Century Fox totes les pel·lícules en rigorosa exclusivitat, sense que es poguessin projectar en cap altra sala de Gràcia.

A tall de cloenda

El director de cinema grecofrancès Konstantínos Gavrás, més conegut com a Costa-Gavras, davant del cinema Verdi Park el 29 de novembre de 2012. JOSEP MARIA CONTEL/ARXIU JMC

Han passat cent vint-i-cinc anys, d'aquell 28 de desembre de 1895, quan els germans Lumière presentaren públicament el seu artefacte, la càmera cinematogràfica, que tant enregistrava una pel·lícula com la projectava. D'aquella nit, en la qual, a mitja projecció, quan un tren entrava a una estació els espectadors es van apartar. A París, el bulevard dels Caputxins continua sent un carrer cèntric de la ciutat. En canvi, el Gran Cafè i el seu Saló indià fa anys que van desaparèixer. És la història del cinema i els seus fantasmes, com recollen en Serrat i Marsé a la seva cançó, *Els fantasmes del Roxy*.

D'atracció de fira a cinema d'entreteniment o d'art i assaig, del cinema mut al cinema parlat, del blanc i negre al color, del Cinemascope al Cinerama, del protagonisme d'actor i actrius al protagonisme de directors i directors; com un joc, podríem anar trobant les grans diferències d'aquest món cinematogràfic, que començaren a descobrir els nostres avis i que ara viuen els seus nets i besnets.

El cinema, anomenat setè art, és també indústria. Tot plegat s'entrellaça per arribar a l'espectador. I el cinema és cultura també. Quant a Gràcia, com altres barris de la ciutat, en aquests cent vint-i-cinc anys, ha tingut una incidència important, molt important. Primer,

per la quantitat de cinemes que es van obrir, després perquè s'ha establert un reducte d'exhibició que pocs barris tenen en l'actualitat. Segon, perquè el territori, lluny dels escenaris típics que ofereix la ciutat, ha anat acollint un gran nombre de films que s'hi han rodat.

D'altra banda, malgrat que no s'ha abordat fins ara, en dècades passades, gairebé totes les entitats patrimonials de la vila i algunes escoles disposaven també de projectors per a les seves sessions de cinema. Entitats molt diverses que també programaren sessions de cineclub, i que fomentaren el cinema des de tots els àmbits.

També cal valorar molt positivament la gran quantitat de directors, directores, actrius, actors, tècnics de gran prestigi, tant nacionals com internacionals, que han passat per la vila, sobretot pels cinemes Verdi per presentar els seus films.

Si a les dècades dels anys quaranta, cinquanta i seixanta tingué gran importància la reestrena, a les dècades dels noranta, primera i segona del segle XXI, el cinema d'estrena ha assolit quotes impensables dècades abans.

El cinema sempre ha estat fent de funàmbul, amb més o menys sort, i continua obrint-se pas damunt d'un fil molt feble i alhora molt elàstic.

És cert que l'espectador va menys al cinema, però també és cert que en l'actualitat es consumeixen més pel·lícules que mai. La pregunta, les preguntes són diverses i tan difícils de contestar com han estat al llarg d'aquests cent vint-i-cinc anys, en cadascun dels moments de crisi, d'inflació. En definitiva, una millora o un avenç, ha obert una nova trinxera. Serem com sempre, capaços tots plegats de continuar somiant? De moment ens queden tots els fantasmes del cel·luloide, que en un moment o altre han posat llum a la nostra vida.

L'apunt

*Villanos en cinemascope.
Hermosas damas y altivos
caballeros del Sur
tomaban té en el Roxy
cuando apagaban la luz.*

De los fantasmes del Roxy, Serrat-Marsé

La imatge

Rodatge d'una seqüència de la pel·lícula V.O.S. de Cesc Gay, al carrer de Verdi, davant de la desapareguda llibreria-papereria Galí, l'octubre de l'any 2008.

Itinerari - Les sales de cinema a Gràcia, origen i evolució

Rodatge del film *El embrujo de Shanghai*, de Fernando Trueba, a la plaça Rovira el 2001. JOSEP MARIA CONTEL/ARXIU JMC

01 - Introducció

Cinema Verdi, carrer de Verdi, 32

01 - Els orígens del cinema

Cinema Verdi, carrer de Verdi, 32

01 - El cinema de reestrena

Cinema Verdi, carrer de Verdi, 32

01 - El cinema Verdi

Cinema Verdi, carrer de Verdi, 32

02 - Gràcia plató cinematogràfic

Plaça del Diamant

03 - La plaça de la Virreina i el cinema

Plaça de la Virreina

04 - El cinema Rovira

Plaça de Rovira i Trias

05 - El cinema Delicias

Travessera de Gràcia, 224-226

06 - El cinema Texas

Carrer de Bailèn 205

07 - El Rodatge de Baixant de la font del gat

Plaça del Raspall

08 - El cinema Moderno

Carrer de Girona, 175

09 - Els cinemes Casablanca

Passeig de Gràcia, 115

10 - El cinema Comèdia de Gràcia

Cruïlla del carrer de Gràcia amb el d'Apel·les Fenosa

11 - El cinema Mundial

Carrer Gran de Gràcia, 37

12 - El Teatre Principal de Gràcia

Carrer de Sant Domènec, 7

13 - El Coliseum Pompeia

Travessera de Gràcia, 108

14 - El cinema Smart

Carrer Gran de Gràcia, 110

15 - El Centre plató de cinema

Carrer de Ros de Olano, 9

16 - El Teatre Bosque

Rambla de Prat, 16

17 - El cinema Trilla

Carrer Gran de Gràcia, 171

18 - Jackie Chan a la plaça de Trilla

Plaça de Trilla

19 - El Cinema Roxy

Plaça de Lesseps, 4

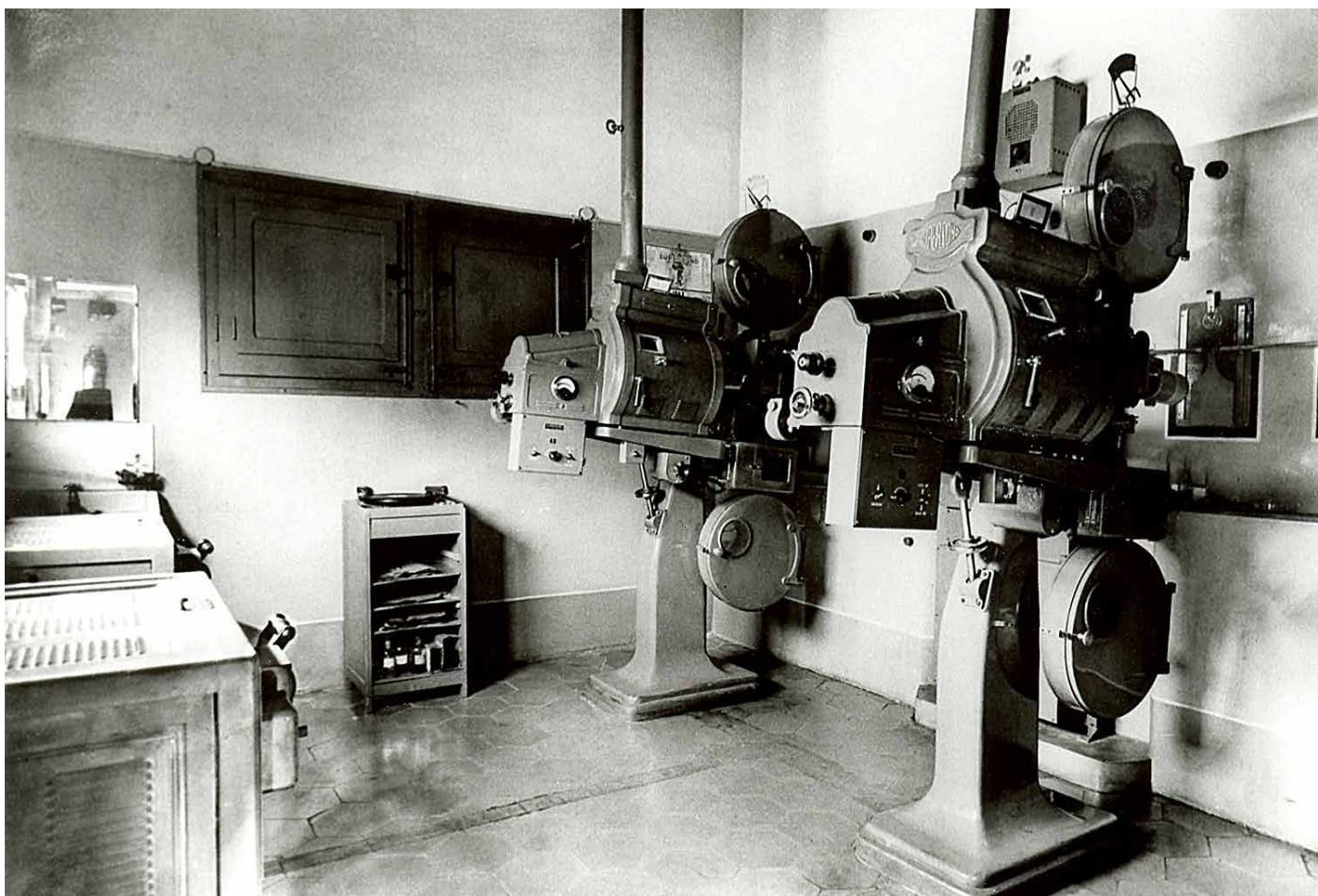
19 - A tall de cloenda

Plaça de Lesseps, 4

Bibliografia

Sala de màquines del cinema Verdi a la dècada de 1960. AUTOR DESCONEGUT/ARXIU JMC

- A, R. *Garaje Parking modelo en Gracia*. Barcelona: Gracia la revista del distrito núm. 18, agosto 1968.
- CONTEL, Josep Maria. *Bailèn, Texas i Lauren Gràcia, un espai de cinema*. Barcelona: “El teu comerç”, Revista de la Federació d’Associacions de Comerciants, Industrials i Artesans de Gràcia núm. 19, juliol/agost 2008.
- CONTEL, Josep Maria. *El Centre plató de cinema*. Barcelona: “Or i Flama”, Revista d’El Centre Moral i Instructiu de Gràcia núm. 111, gener 2019.
- CONTEL, Josep Maria. *El cinema a Gràcia, De l’entreteniment a l’impacte social*. Barcelona: “Tot Gràcia” núm. 14, hivern 2022.
- CONTEL, Josep Maria. *Fructuós Gelabert i Badiella*. Barcelona: “Revista del Barri Sants-Montjuïc”, Ajuntament de Barcelona, octubre 2006.
- CONTEL, Josep Maria. *Gràcia com a plató*. Barcelona: “El teu comerç”, Revista de la Federació d’Associacions de Comerciants, Industrials i Artesans de Gràcia núm. 10, gener/febrer 2007.

- CONTEL, Josep Maria. *Quaranta anys del rodatge de la pel·lícula La Plaça del Diamant de Francesc Betriu*. Barcelona: Frontissa, núm. 41, juny 2021.
- CONTEL, Josep Maria. *El Verdi, de cinema a cinemes*. Barcelona: “El teu comerç”, Revista de la Federació d’Associacions de Comerciants, Industrials i Artesans de Gràcia núm. 15, novembre/desembre 2007.
- DE LASA I CASAMITJANA, Joan Francesc. *El món de Fructuós Gelabert*. Barcelona: Generalitat Catalunya-Departament de Cultura. Barcelona, 1988.
- DIVERSOS AUTORS. *Centre Moral i Instructiu de Gràcia, Recull Històric 1869 - 1994*. Barcelona: Editorial Claret, 1993.
- IZQUIERDO BERBEL, Jordi. *Guia secreta del cine en Gràcia*. Barcelona: Espai Literari, abril 2015.
- MUNSÓ CABÚS, Joan. *Els cinemes de Barcelona*. Barcelona: Edicions Proa, SA, maig 1995.
- SANCLEMENTE, Vicenç. *Els ciclistes del Verdi*. Barcelona: “Carrer Verdi de Dalt”, Diari de la Festa Major, núm. 12, 1991.
- TIERZ, Carme. *Els pastorets de Folch i Torres. L’origen caputxí d’un fenomen teatral*. Barcelona: Editorial Mediterrània, SL, octubre 2016
- TORRAS COMAMALA, Jordi. *Somnis de reestrena, Història dels cinemes de Gràcia*. Barcelona: Taller d’Història de Gràcia, Col·lecció “La font de l’atzavara” núm. 1, 1999.
- TORRAS COMAMALA, Jordi. *Viaje sentimental por los cines de Barcelona*. Barcelona: Parsifal Ediciones, 2002
- VENDRELL, Eugeni. *Un cinema per al record*. Barcelona: Carrer Verdi de Dalt, Diari de la Festa Major, núm. 17, 1996.